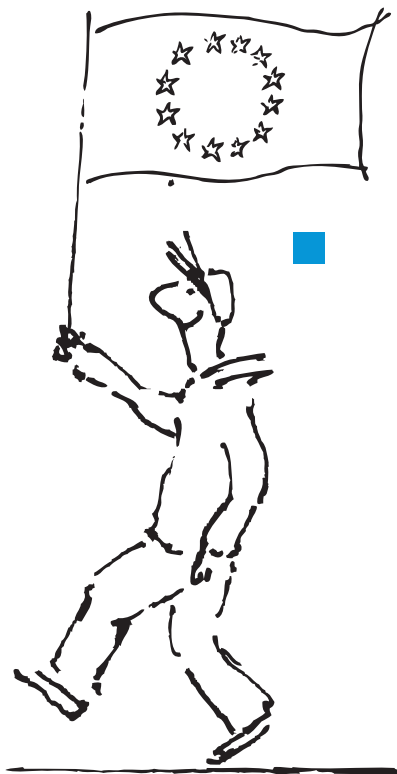


ЄВРОПЕЙСЬКИЙ КЛУБ У ШКОЛІ Навіщо? Як? Чому?

Підручник для вчителів та учнів

Розробка і редакція:

Рафал Димек



ЄВРОПЕЙСЬКИЙ КЛУБ У ШКОЛІ Навіщо? Як? Чому?

Підручник для вчителів та учнів

Розробка і редакція:

Рафал Димек

Видавники публікації:

Польська Фундація ім. Роберта Шумана

Al. Ujazdowskie 37/5; 00-540 Warszawa, Polska
Тел.: +48 (22) 6212161, факс: +48 (22) 6297214
www.schuman.org.pl



Польсько-українська фундація співпраці ПАУСІ

вул. Б. Хмельницького 68, офіс 68; 01030, Київ, Україна
Тел.: +380 (44) 2358410, факс: +380 (44) 2358411
www.pauci.org



Публікацію видання здійснено у співпраці з:

Фундацією Роберта Шумана

29, bd Raspail, F-75007 Paris,
телефон: +33 (0)153638300, факс: +33 (0)153638301
www.robert-schuman.org



Цю публікацію здійснено за підтримки Фундації ПАУСІ, яка фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (АМР США) відповідно до Договору про співпрацю № 121-A-00-00-00822-00. Погляди, викладені у цьому виданні (або іншій продукції – слід уточнити) авторами, є думками його авторів і не обов'язково співпадають з позиціями АМР США, Freedom House чи ПАУСІ.

Переклад: Biuro Tłumaczeń PRZEKŁADY.PL

Графічний проект: FRYCZ I WICHA

Публікація є безкоштовною.

ISBN: 83-88752-94-4

Перелік розділів

Вступ	5
Розділ I	
Європейський Клуб у школі – навіщо, як, чому?	7
Розділ II	
Як організувати цікаву зустріч про Європу?	49
Розділ III	
Публічні виступи на європейську тему	57
Розділ IV	
Конспекти лекцій і занять на європейську тематику	65
Розділ V	
Приклади дій Шкільних Європейських Клубів на Україні та у Польщі	99

Вступ

Шкільні Європейські Клуби - це колектив працюючих разом учнів та вчителів, що поглиблюють свої знання про Європу та європейську інтеграцію, поширюють інформацію на цю тему у школі та в місцевій спільноті. Перші Європейські Клуби виникли у португальських школах, а пізніше цей звичай поширився й на всю Європу. В другій половині дев'яностих років та на початку ХХІ ст. Європейські Клуби відіграли важливу роль в інформуванні мешканців країн Центральної Європи про наслідки інтеграції з Європейським Союзом. Особливо в малих місцинах вони часто були єдиним місцевим осередком, що займається європейською інтеграцією, шукає знань про Європейський Союз. Європейські Клуби діють в усіх типах шкіл, а молодь, яка в них працює - дуже різна за віком (від першокласників до учнів старших класів, які незабаром складатимуть екзамени до вузів).

З одного боку, шкільний Європейський Клуб нагадує своєю формою гурток за інтересами, тому що його члени збирають інформацію на тему Європейського Союзу та процесу інтеграції, з другого боку, все ж таки, він має елементи, що характерні, наприклад, для шкільного самоврядування. Клуб є структурою більш зорганізованою, зазвичай має розписані засади функціонування (їх частіше називають Статутом), організовує зустрічі, навчання та інші події на території школи, а іноді й поза її межами.

Ідея шкільних Європейських Клубів дійшла також і до України. Відвідуючи українські міста у школах я неодноразово зустрічався з такими Клубами. Але не всі чули про таку ініціативу, тому варто детальніше дізнатися чим є Європейський Клуб і чому його варто мати у своїй школі. Ці питання я спробую висвітлити в цьому виданні.

Пам'ятай, дорогий читачу, що це видання є тільки порадником, що показує пропозиції та приклади дій. Вони мають бути відправною точкою, але в жодному випадку не становлять догм, не є єдиними вірними та обов'язковими засадами. Тому що, прочитавши цю книжку, ти переконаєшся, що у Європейському Клубі найважливішою є ініціатива та ідеї його членів, особливо учнів. Важливо, щоб Ви були задоволені своєю діяльністю, вчилися новим речам про Європу та європейців, а також цікаво проводили при цьому час. Якщо Вам вдасться цього досягти іншими способами, ніж перелічені на подальших сторінках, - то шлях вільний!

Рафал Димек

Розділ I

Європейський Клуб у школі – навіщо, як, чому?





Чому варто мати у школі Європейський Клуб?

Українське суспільство має різноманітні погляди на тему відносин України з Європейським Союзом. Це є нормальним в країні з демократичною системою, в якій одна з головних засад – це можливість вільного, нескуютого вираження своїх поглядів та думок. Але варто, щоби погляд на специфіку відносин з Євросоюзом спирався на докладне знання щодо його побудови та функціонування. Зрозуміло, що завдяки власному досвіду українське суспільство добре знає дійсність та механізми функціонування Росії чи Білорусі, а Європейський Союз і далі залишається *terra incognita*. Учасникам організованого нами дослідження було запропоновано відповісти на три питання, що перевірили б їх знання про ЄС:

- чи є в ЄС конституція?;
- чи має свого президента?;
- як функціонує її валюта євро?

Результати свідчать про дуже низький рівень знань про елементарні факти щодо Європейського Союзу. Половина опитуваних не відповіла вірно на жодне питання, тільки неповні 8% дали три вірних відповіді (...), навіть серед осіб з

найвищим рівнем освіти на жодне із заданих питань не змогли вірно відповісти 36%.¹

З іншого боку, мій особистий досвід показує, що українська молодь з великим задоволенням пізнала б Європу. Разом з іншими експертами Польської Фундації ім. Роберта Шумана я провів зі шкільною молоддю в Україні ряд зустрічей та навчань, що стосуються тематики європейської інтеграції. В опитуванні, яке проводили в рамках оцінки проєкту, на питання „Чи навчання охопило питання, важливі для тебе?” з 965 опитаних осіб 677 відповіли „безумовно так”, наступні 237 - „скоріше так”, і лише 12 осіб (1,2%) обрали відповідь „категорично ні” або „скоріше ні”². Це опитування яскраво доводить, що українська молодь зацікавлена європейською тематикою. В багатьох школах нас зустрічали дуже прихильно, задавали багато цікавих питань – часто складалося враження, що слухачі „зголодніли” за Європою.

Шкільні Європейські Клуби є ідеальним місцем для того, щоб поширювати свої знання про Європу, а завдяки цьому повною мірою свідомо брати участь в дискусії про місце України на континенті та ролі цієї держави в процесі європейської інтеграції. Європейський Клуб варто мати у школі також і з інших приводів:

- він дає можливість активній молоді, амбіційній та підприємчій, проявити себе;
- для менш активної молоді він буде стимулом до початку суспільної діяльності, поглиблення знань та заповнення вільного часу;
- на практиці вчить функціонуванню демократії та дій стосовно будови громадянського суспільства;
- поглиблює знання на тему європейської інтеграції серед учнів та вчителів, а також у місцевих спільнотах;
- дозволяє налагодити співпрацю з іншими інституціями та осередками з подібними цілями, в тому числі і з організаціями з інших країн ЄС;
- дає можливість організувати події, що пропагують ідею демократії, громадянського суспільства та європейської інтеграції, а також брати участь у подібних акціях, організованих іншими організаціями;
- допомагає встановити партнерську співпрацю між учнями, а також між учнями і вчителями.

¹ Дослідження проводилося у листопаді 2005 року у рамках проєкту, реалізованого Польською Фундацією ім. Роберта Шумана спільно з Центром східних досліджень. Його метою було дослідження відношення українців до Польщі, Європи, Росії, а також демократії та вільоринкової економіки після „помаранчевої революції”. Автором рапорту, що цитується, є доктор Йованна Конечна.

² Анкетування проводилося в період вересень 2005 – квітень 2006 року.

Як бачимо, здобуття знань про Європу - не єдина і навіть не найважливіша користь від активної участі у Клубі. Клуб дозволяє реалізувати одне з головних завдань школи, яким є підготовка до життя в громадянському суспільстві. Цьому вмінню не можна навчити на звичайному уроці. Теоретичні заняття дійсно необхідні, оскільки дають певну базу, фундамент, який все ж таки треба перевірити на практиці. У Європейському Клубі молодь має можливість проявляти власну ініціативу, набути організаційних здібностей, навичок відповідальності, планування, співпраці у групі і культури дискусії.

Як заснувати Європейський Клуб у школі?

Крок 1. Ініціатива.

Ініціатива виникнення Клубу може виходити від учнів чи вчителя, іноді виникає спільно. Але для того, щоб заснування Клубу мало сенс, має існувати група молоді, яка є готовою прийняти такий виклик. Немає сенсу „виловлювати” людей силою.

Коли вже є така група - найкраще було б організувати зустріч, поки що у вузькому колі, осіб, які б хотіли зібрати такий Клуб. На зустрічі проводимо „мозковий штурм” щодо цілей та способів діяльності Клубу, окреслюємо засади його функціонування. Коли в нас вже є такий вступний план, йдемо з ним до дирекції школи. Коли з початку заснування Клубу бере участь вчитель, він зазвичай потім залишається його опікуном та від самого початку є посередником в контактах з дирекцією та педагогічною радою. Якщо ініціатива виходить виключно від учнів, то на зустрічі з директором можна одразу обговорити питання майбутнього опікуна (більше про роль опікуна у наступних пунктах). Найкраще, щоб молодь виступила тут з конкретною пропозицією. Якщо директор школи погодиться на виникнення Клубу, переходимо до наступних дій.

Крок 2. Установча зустріч.

Коли ми вже маємо групу ініціаторів та засновників, опікуна та згоду дирекції на діяльність - варто подумати про організацію офіційної установчої зустрічі. Якщо ми хочемо сформувати сильну та численну групу, вона має бути відкритою для усіх учнів. З цієї метою треба у відповідний спосіб її розрекламувати – наприклад, розвісити в коридорі плакати з інформацією, або пройтись по класах, можливо, попросити вчителів про посередництво в розповсюдженні

цієї інформації. Вона має містити час та місце зустрічі, а також коротке пояснення щодо її цілі. Пам'ятаймо про те, що це буде не тільки заохочення людей, щоб прийшли на зустріч, але й також перша інформація про Клуб у школі. Якщо ми хочемо, щоб учні та працівники школи брали активну участь в його майбутніх діяннях, ми повинні весь час бути на виду.

На установчій зустрічі проводимо формальне відкриття Клубу. Приймаємо його назву та Статут, опрацьовуємо вступний план дій на найближчі місяці. Природно, якщо якийсь з цих пунктів викличе живу дискусію. Не обов'язково приймати рішення про все на одній зустрічі. Іноді треба дати бажаним кількa днів на роздуми, а рішення можна прийняти на наступних зборах. Треба пам'ятати, що майбутній успіх Клубу залежить від активності його членів. Якщо з самого початку вони будуть мати відчуття, що їх ініціатива та ідеї розуміються, є більший шанс, що в майбутньому вони докладуть до його роботи більше зусиль.



Крок 3. Статут Клубу.

Не обов'язково, щоб Клуб мав Статут, але його створення рекомендується, оскільки добре написаний Статут впорядковує роботу Клубу, чітко розподіляє ролі між його членами, забезпечує безперервність роботи при кадрових змінах, допомагає розв'язати конфліктні ситуації. Зазвичай Статут виникає на одній з перших зустрічей членів Клубу, але він не повинен бути написаний за один день.

Якщо учні виявляють ініціативу та бажання активно долучитись до роботи над Статутом - треба надати їм таку можливість, навіть якщо це уповільнить його прийняття. Також важливо, щоб Статут члени Клубу прийняли, найкраще, демократичним голосуванням. Це не мусить бути одногосність, хоча важливо, щоб на стільки, на скільки це можливо, старатися досягнути консенсусу. Добрий Статут перш за все має окреслювати:

- назву Клубу;
- цілі та способи діяльності;
- умови прийняття до Клубу нових осіб;
- обов'язки та права членів;
- способи прийняття рішень у Клубі;
- вид, компетенцію та спосіб обрання керівних органів у Клубі;
- способи внесення поправок до Статуту.

Статут не має бути дуже складним. Необхідно пам'ятати, що це не устав, а тільки документ, що окреслює засади функціонування невеликої організації. Він має бути чітким та зрозумілим для шкільної молоді.

Приклад Статуту Шкільного Європейського Клубу.

Увага: Текст нижче є тільки прикладом. В жодному випадку це не означає, що такий взірць Статуту Європейського Клубу є єдиним можливим!

Статут Клубу „Молоді Європейці”

Розділ I. Мета діяльності Клубу.

§1

Метою діяльності Клубу „Молоді Європейці” є:

- а) поширення знань про Європейський Союз та євроінтеграцію;
- б) ініціювання дискусії щодо місця України в Європі;
- в) заохочення до активної участі у суспільному житті.

§2

Клуб реалізовує свої цілі на території школи та поза її межами.

§3

Клуб прагне досягнути цілей, про які йдеться у §1 наступними методами:

- а) організація наукових, суспільних та культурних подій: зустрічей, семінарів, презентацій, культурних заходів;
- б) самостійний пошук матеріалів на тему Євросоюзу та європейської інтеграції;
- в) дискусії на тему процесу євроінтеграції та місце України в Європі.

Розділ II. Членство у Клубі.

§4

Членом Клубу може бути будь-який учень школи.

§5

Статус члена Клубу присвоює рада Клубу згідно з поданням зацікавленої особи.

§6

Якщо рада Клубу має сумніви щодо обґрунтованості прийняття цієї особи до Клубу, то вона звертається до Загальних Зборів щодо прийняття відповідного рішення.

§7

На вимогу ради Загальні Збори можуть відмовити у прийнятті до Клубу, якщо існують поважні та обґрунтовані побоювання, що членство цієї особи могло б якимось чином йому зашкодити.

Розділ III. Права та обов'язки членів.**§8**

Правом кожного члена Клубу є:

- а) участь у Загальних Зборах Клубу;
- б) активне та пасивне виборче право при виборах керівних органів Клубу;
- в) складання пропозицій відносно діяльності Клубу та активна участь в дискусіях на цю тему.

Обов'язком кожного члена є:

- а) дотримання Статуту;
- б) активна участь в ініціативах, які Клуб бере на себе та допомога в їх приготуванні, узгоджена з керівництвом Клубу та іншими членами;
- в) підпорядкування рішенням керівництва Клубу.

Розділ IV. Керівні органи Клубу.**§9**

Керівними органами Клубу є:

- а) Загальні Збори;
- б) рада Клубу.

§10

В Загальних Зборах беруть участь усі члени Клубу.

§11

Загальні Збори є найвищим керівним органом Клубу та уповноважені приймати усі рішення, що пов'язані з діяльністю Клубу.

§12

Загальні Збори скликаються радою Клубу не рідше ніж раз на місяць та на вимогу хоча б 1/4 членів Клубу.

§13

Загальні Збори уповноважені приймати рішення, коли в них бере участь принаймні 1/3 членів Клубу.

§14

Загальні збори приймають рішення абсолютною більшістю голосів (тобто голосів „за” повинно бути більше, ніж суми голосів „проти” та „утримались”), якщо інше не передбачено Статутом.

§15

Рада Клубу складається з трьох осіб, обирається на один рік Загальними Зборами протягом півтора місяця від початку шкільного року:

- а) рада, обрана у попередньому році, скликає Загальні Збори протягом трьох тижнів від початку шкільного року;
- б) Загальні Збори скликають серед своїх членів Виборчу Комісію, що складається з трьох осіб;
- в) до складу Виборчої Комісії не можуть входити члени ради, що складає повноваження та кандидати на членство у новій раді;
- г) Виборча Комісія готує процедуру проведення виборів, яка затверджується Загальними Зборами;
- д) Виборча Комісія приймає кандидатури до ради з числа членів Клубу.
- е) Загальні Збори обирають раду Клубу шляхом проведення таємного голосування;
- є) кожен з членів Зборів може віддати голос максимум за трьох кандидатів;
- ж) членами ради залишаються три особи, що здобули найбільше голосів та одночасно дістали підтримку принаймні 1/4 усіх членів Загальних Зборів;
- з) якщо голосуванням не обрано усіх членів ради - проводяться довибори.

§16

Рада Клубу:

- а) керує поточною діяльністю Клубу;
- б) є офіційним представником Клубу;
- в) з-поміж своїх членів обирає головуючого, який керує її роботою;
- г) приймає рішення абсолютною більшістю голосів, за присутності принаймні двох членів.

§17

Загальні Збори можуть відкликати раду Клубу або окремих її членів перед закінченням скликання більшістю мінімум 2/3 голосів; у такому випадку проводяться нові вибори.

Розділ V. Опікун Клубу.**§18**

Опікун Клубу сприяє його діяльності, є посередником у контактах з педагогічною радою та дирекцією школи.

§19

Опікун Клубу обирається на підставі консультації між членами Клубу, дирекцією школи та педагогічною радою.

Розділ VI. Прикінцеві положення.**§20**

Цей Статут стає чинним після прийняття його принаймні 2/3 членів Клубу, після консультацій з опікуном Клубу та дирекцією школи.

§21

Зміни у Статуті приймаються Загальними Зборами більшістю мінімум 2/3 голосів, після консультацій з опікуном Клубу та дирекцією школи.

Крок 4. Розпочинаємо діяльність.

Коли ми вже маємо бажаючих діяти, Статут, план роботи, то можемо розпочати нормальну діяльність. Початок завжди найскладніший, оскільки ми не маємо досвіду та бази. Найбільш ймовірно, що спочатку наш Клуб буде мати в



розпорядженні тільки осіб, які його створили. Ще нема окремого приміщення, обладнання (наприклад, комп'ютера), власних фінансових засобів і т.п. Але саме в людях, що хочуть діяти, сила нашого Клубу.

Спочатку варто подумати про організацію заходів, які б не були дуже складними, але призвели до того, що наш Клуб помітять у школі. Це втілює надію на розширення товариства, а через це подальший, міцний розвиток діяльності.

Крок 5. Діємо.

Яким чином буде діяти наш Клуб і що ми будемо в ньому робити передусім залежить від нашої ініціативи. Кожна ідея є доброю, якщо вона призводить до реалізації цілей Статуту. Приклад ініціатив Європейських Клубів це:

а) **дискусійний гурток.** Організуємо регулярні зустрічі, під час яких пізнаємо Європу та Європейський Союз. Кожна з них має свою окрему тему. В їх підготовці допоможе опікун клубу, вчитель історії чи географії. Починаємо з короткої презентації теми, яку проводить один з учнів, можливо вчитель. Варто присвятити значну кількість часу на дискусії та обмін думками. Для цього, звісно, треба відповідно підібрати та сформулювати провідну тему. Наприклад, якщо торкаємось питання історії Туреччини та її зв'язків з Європою – продовженням може бути дискусія про доцільність вступу Туреччини до ЄС, коли вивчаємо сільське господарство Європи та Європейського Союзу - продовженням може бути дискусія про переваги та недоліки Спільної Аграрної Політики Євросоюзу. Ось приклади інших тем, які можна порушити на дискусійному гуртку:

- географічні та культурні кордони Європи;
- джерела енергетичних ресурсів у Європі, як забезпечити енергетичну безпеку континенту;
- чи повинна Україна увійти до Євросоюзу?
- чи Європейський Союз у довшій перспективі має стати „супердержавою” – федерацією на кшталт Сполучених Штатів, чи надалі має залишитися союзом незалежних держав?
- яку користь міг би отримати Європейський Союз від членства України?
- копенгагенський критерій та умови прийняття нових держав до Євросоюзу;
- інституції Євросоюзу та їхня роль у прийнятті рішень;
- Швейцарія, Норвегія, Ісландія – чому вони залишаються поза межами Європейського Союзу та чи вигідно це для них?
- спільна валюта євро;
- чотири свободи Євросоюзу (обігу людей, товарів, послуг та капіталу);



- Рада Європи та ОБСЄ – генеза, діяльність, чому вони не розвинулись так, як Європейські спільноти? Чи вони потрібні?

Вищезазначені пункти - це, звісно, тільки приклади. Перелік тем відкритий та залежить від ідей, зацікавленості учасників, а також їх віку (надані приклади призначені скоріше для старших учнів);

б) пригощання зі стравами кухонь різних європейських держав. Звичайно, усі ми любимо куштувати екзотичні страви з інших частин світу. Нагодою для чудової та „смачної” забави, при цьому знайомства із звичаями різних держав, може бути частування зі стравами різних європейських країн. З цією метою треба зібрати відповідні рецепти, потім пошукати інгредієнти, а далі узятися за приготування самих страв. Звичайно, нерідко можуть виникати проблеми із пошуком деяких елементів страв або відповідних спецій. Деякі з

них можуть бути доступні, але досить дорогі. Але треба пам'ятати, що ідеально дотримуватись рецепту – це не найважливіше. Передусім йдеться про те, щоб виділити характерні риси кухні окремих європейських регіонів та, звісно ж, добре розважитись. Ми не є першокласним рестораном і ніхто не вимагає від нас дбати про кожну деталь. Тому треба вибрати страви відносно легкі в приготуванні водночас відображують культурні традиції країн, які нас цікавлять.

Після такого святкування також варто зустрітись та замислитися, звідки взялася різниця в кулінарних традиціях різних частин Європи. Звідки в Італії взяли спагетті? Чому на півдні Європи їдять багато овочів, але відносно мало м'яса? Що призвело до того, що в традиційній українській кухні популярне сало? Чи правдивий стереотип, що найбільше пива споживають у Німеччині та Чехії, а вина у Франції? У яких країнах їдять багато риби?

в) вистава, що показує звичаї різних європейських країн. Якщо у школі є група, що цікавиться театром та готова до такого виду виступів, можемо спокуситися організувати виставу, що буде репрезентувати певні європейські держави, а перш за все - характерні риси їхніх народів. Короткі сценки можуть у веселій та цікавій формі показати, як ми уявляємо типового українця, англійця, поляка чи француза;

г) конкурс знань про Європу для окремих класів чи груп учнів. Якщо велика частина учнів зацікавлена європейською тематикою, для них можна організувати конкурс. У найпростішій версії це буде тест з теоретичними питаннями. Але цікавішим може бути завдання, що полягає, наприклад, у написанні есе на тему „Місце України у Європі”. Також це може бути художній або творчий конкурс;

д) виставка фотографій різних регіонів Європи. Серед учнів та їх батьків можемо зібрати фотографії, зроблені в різних місцях Європи. Найцікавіші представимо на виставці.

е) дискотека з музикою різних європейських держав. Якщо директор та вчителі нашої школи неохоче погоджуються на організацію звичайної дискотеки, можливо простіше буде їх переконати, якщо вона набуде освітнього характеру. На початку треба показати танці, характерні для різних європейських країн;

є) клубна газета. Якщо маємо відповідні технічні можливості та коло осіб, що люблять писати статті та есе, варто спокуситися на видання власної міні-газе-

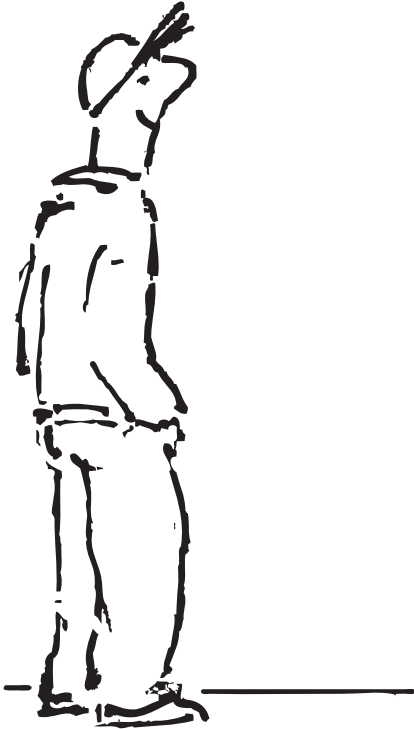
ти. Вона не мусить бути професійним друкованим виданням. З обладнання буде достатньо мати комп'ютер та працюючий ксерокс. Газета може інформувати про поточні, важливі європейські події, презентувати окремі європейські країни, народи, історію Європи та Євросоюзу. Усім учням можна надати можливість висловлювати свої погляди на місце України в Європі. Дуже важливим елементом газети буде, звичайно, інформація про усі заходи, які організовує Клуб. Найважливішим є те, щоб газета містила теми, що пов'язані з нашою школою та відповідають інтересам наших учнів. Тільки тоді її будуть читати із задоволенням.

Більш детальні приклади іншої діяльності, що ведеться Європейськими Клубами, можна знайти наприкінці цього розділу.

Крок 6. Інформація про діяльність Клубу.

Для того, щоб Клуб розширювався, а заходи, які він проводить, притягували більше учасників, дуже важливим є інформування про його діяльність. Найкращим засобом інформації є клубна газета, про яку вже згадувалося. Добрим способом переказування інформації також є настінна газета. Її можна використовувати для розміщення оголошень про заплановані Клубом події, розміщувати цікаві опрацьовані матеріали про Європу та Євросоюз. Дуже важливо, щоб така газета регулярно поповнювалася свіжою інформацією. Якщо довгий час там буде висіти одне й те ж, то ніхто не буде її читати. Іншими формами інформування про діяльність Клубу є, наприклад, плакати, листівки, що запрошують на організовані Клубом заходи.





Крок 7. Прийняття рішень у Клубі.

Основні принципи прийняття рішень у Клубі зазвичай окреслює його Статут, але необхідно пам'ятати, що не треба виносити на голосування кожне найдрібніше питання. Дуже важливим є пошук консенсусу. Врешті, він є однією з головних засад функціонування Євросоюзу. Відповідні трактати містять формальні правила прийняття рішень і в останньому випадку використовується голосування. Здебільшого, учасники дискусії намагаються в першу чергу знайти компроміс, який хоча б частково задовольнив усі держави. Кожен учасник повинен від чогось відмовитись заради інших, щоб інші від чогось відмовились заради нього.

Подібні принципи варто запроваджувати у Вашому Клубі. Якщо кожен з його членів буде відчувати свій реальний вплив на функціонування організації, він легше та з більшим успіхом буде брати участь в його роботі. Окрім того, завданням Європейського Клубу є виробити такі навички як прийняття рішень в демократичний спосіб, культура дискусії, вміння знайти компроміс.

Звичайно, в деяких ситуаціях знаходження консенсусу, без огляду на зусилля, є неможливе. Тоді треба скористатись формальними способами прийняття рішень, до яких належить, наприклад, голосування.

Роль опікуна в Шкільному Європейському Клубі

Кожен Клуб повинен мати свого опікуна – вчителя, який допомагає в його функціонуванні. Роль опікуна значною мірою залежить від віку членів Клу-



бу. Звичайно, вона буде дуже великою у випадку роботи з учнями молодших класів та буде зменшуватись, якщо ми говоримо про старшу молодь. У другому випадку треба особливо пам'ятати про те, що вчитель є опікуном клубу, а не його керівником, головуючим і т. ін.

Тому найважливішим у Європейському клубі є те, щоб молодь реалізувала свої ідеї та думки за якнайменшої допомоги дорослих. Не йдеться про те, щоб все завжди вдавалося бездоганно. Власне, в тому полягає відмінність від другого завдання школи – виховання від передачі теоретичних знань на уроках до життя в громадянському суспільстві. На уроках вчителі проводять контрольні роботи, перевірки, тести, за які треба отримати якнайбільше балів, або найбільшу оцінку. У випадку заходів, організовуваних Європейським Клубом важливо, щоб молодь проявила ініціативу та висловила свої думки, а потім сама була в змозі їх організувати. Якщо будуть помилки - немає в тому нічого страшного, оскільки з них можна зробити висновки на майбутнє, а, як відомо, найефективніше вчимося на власних помилках. Також важливо, щоб молодь отримувала задоволення від своєї праці в Клубі. Але для того, щоб реалізувати цей намір маємо дозволити, щоб члени клубу мали відчуття, що організований захід з усіма його ефектами - це їхнє власне творіння, яке вони самі зробили. Не можна його авторитарно диктувати зверху - молодь не повинна бути тільки виконавцями, відповідальними за технічні моменти.

Таким чином, опікун не повинен керувати чи головувати в Клубі. Але це не означає, що він має виконувати функції „пожежної охорони” – втручатись тільки тоді, коли відбувається щось справді зле. Опікун є радником - дуже важливим радником, тому що як вчитель - особа більш досвідчена, - він має певний авторитет. Тому опікун може висловлювати свою думку, ставати одним із учасників дискусії, коментувати ситуацію, але не повинен цього робити у авторитарний спосіб. Треба також пам'ятати, що молодь, звичайно, і без того відноситься до опікуна з певною повагою, тому що він є вчителем. Деколи він навіть сам може не зауважити, що коли його намір був ”виразити думку“ учні це сприйняли як ”конкретний план дій“, тому що ніхто не осмілювався з ним полемізувати. Таким чином, свою думку опікун повинен виражати із значною мірою делікатності, щоб не відбити в членів клубу бажання мати власну ініціативу та ідеї. Якщо він вирішить, що ідеї учнів з якихось причин є нереальними або поганими, він повинен спочатку допомогти їм самим це зрозуміти, знайти причини неправильного розуміння. Опікун також повинен довести до відома молоді до яких наслідків можуть призвести їх ідеї та дії. Якщо, наприклад, учні вирішують організувати пригощання зі стравами кухні різних європейських країн - опікун допомагає молоді в розподілі завдань і ролей таким чином, щоб кожний з членів клубу мав повне розуміння того, за що він відповідає і до чого зобов'язується.

Звичайно, це все не означає, що в жодній ситуації опікун не має права чогось категорично заборонити або прийняти конкретне рішення, навіть проти волі членів Клубу. Учні є тільки учнями і не завжди все, що придумують є добре для них, школи чи оточення. Тоді опікун реагує рішуче та твердо. Але можливість виникнення ситуацій такого типу треба намагатися зводити до мінімуму.

Важливою роллю опікуна також є допомога у контактах Клубу з дирекцією школи та іншими вчителями. Учні не завжди мають достатню силу переконання, щоб без допомоги опікуна або вчителя безпосередньо контактувати з керівництвом школи. Опікун додає авторитету Клубу та його членам в очах іншої частини кола педагогів та працівників школи.

Опікун також найчастіше забезпечує безперервність роботи Клубу. Його члени – це шкільна молодь, яка швидко підростає, приходять до Клубу, а за рік-два мусить з нього піти. Опікун має пильнувати, щоб Клуб не припиняв своєї діяльності, щоб старші систематично передавали молодшим свій досвід та обов'язки.



В момент створення Клубу важливим є те, щоб молодь мала вплив на вибір опікуна. Зокрема це стосується ситуацій, коли саме від них виходить ініціатива його створення. Варто, щоб опікуном була людина, якій довіряють, яка викликає у них відчуття безпеки, а перед усім така, перед якою вони мають сміливість висловлювати свої думки та погляди.

Але треба пам'ятати, вищевказані засади є теоретичними, певним ідеальним станом. Переважно їх треба пристосовувати до специфічних ситуацій та обставин, з якими стикаємось у кожній школі. Головним чинником у формуванні ролі опікуна є відношення молоді, з якою працюємо у Клубі. Звісно, що більше свободи дамо особам більш самостійним, розважливим та організованим, бажаним працювати самостійно. Чим менше таких якостей будуть мати члени Клубу, тим більшою буде роль опікуна. Навіть у такому випадку треба пам'ятати, що однією з цілей Європейського Клубу є формування серед його членів вищезазначених якостей. Навіть у такій ситуації опікун не може повністю „замінити” ролі, що покладена на учнів, тому що вони можуть звичаїтися, що вчитель все робить замість них і не будуть мати жодної мобілізації до самостійної дії.

Конспекти заходів, які організували Європейські Клуби

Нижче знаходяться пропозиції ініціатив та заходів для організації Європейським Клубом. Варто пам'ятати, що це не є закритий список. Найважливіше – це власні ідеї та Ваша ініціатива!

1. КАЗКА ПРО КРАЇНУ ЧЕТВЕРТИНКУ³

Ресурси:

- зібганий папір чотирьох кольорів жовтого, червоного, зеленого та блакитного;
- заголовки: жовтий, червоний, зелений і блакитний;
- Ножиці, клейка стрічка, фломастери.

Дії:

Учасники гри поділяються на 4 групи. Кожна група стає під заголовком того кольору, до якого вона належить.

3 Цей конспект походить з публікації «Європейські студії», яку видав Польсько-Український Фонд Співпраці ПАУСІ, Київ 2004.

Частина 1

Наша країна кругла наче пиріг. Вона складається з чотирьох частин і тому називається «Країна Четвертинка».

- У першій країні все зелене: будинки, вулиці, машини, телефони, дорослі і діти.
- У другій країні все червоне: дерева, ванни, льодяники на паличках, дорослі і діти.
- У третій країні все жовте: мітли, лікарні, квіти, дорослі і діти.
- В четвертій країні все блакитне: вуличні вогні, меблі, мости, зубні щітки, велосипеди, дорослі і діти.

Діти народжуються різнобарвними. Так відбувається скрізь, по всій Країні Четвертинці. Але дорослі дивляться на них своїми зеленими, червоними, жовтими і блакитними очима, шльопають їх своїми зеленими, червоними, жовтими і блакитними руками — аж поки діти не стануть одного кольору. Це відбувається дуже швидко.

Одного разу хлопчик на ім'я Зелений Горошок народився в зеленій країні. Коли йому виповнився один рік, він усе ще залишався різнобарвним. Всі були засмучені, але, зрештою, він став зеленим — яким і мав бути.

(Учасники гри повинні вигадати свій національний гімн і намалювати свій герб).

Діти не повинні ходити до школи в Країні Четвертинці. Вони вчать найголовніше:

- У зеленій країні зелений це єдиний визнаний колір.
- У червоній країні червоний це єдиний визнаний колір.
- В жовтій країні жовтий це єдиний визнаний колір.
- У блакитній країні блакитний — це єдиний визнаний колір.

Таким чином, вдень і вночі в червоній країні можна побачити плакати з написом: «Зелений, жовтий, блакитний кольори — це обман». На інших плакатах можна прочитати: «Єдиний правильний колір — червоний». Відразу можна почути пісню полуниці — національний гімн червоної країни.

У блакитній країні скрізь можна бачити плакати з написом: «Блакитний, блакитний, блакитний!», і щоразу, коли блакитні діти пильно дивляться на них своїми блакитними очима, їхні блакитні п'яти починають свербіти, і вони починають танцювати незграбне танго.

У жовтій країні гучномовець кричить: «Блакитний, червоний і зелений кольори — дурниця! Жовтий колір — найкращий!» Діти знімають свої жовті капелюхи і танцюють лимонний блюз.

У зеленій країні в парку стоїть робот. Він говорить: «Будь зеленим! Якщо ти мене чуєш! Червоний, блакитний і жовтий — не вір їм!»

Одного разу Зелений Горошок поклав шматок хліба роботу в рот і протягом декількох днів міг сказати лише: „Пи-пе-ла-поп”. Дітям це все подобалося.

(Учасники гри повинні придумати гру для країн свого кольору — 5 хвилин).

У «жовтий день» діти в жовтій країні вітають один одного, тому що жовтий — це найкращий колір. Потім вони катаються на динних ковзанах і відкривають клітки зі своїми жовтими канарками. Іноді вони сідають і мріють. Звичайно ж, їхні мрії жовті, тому що вони не знають інших кольорів. Вони мріють про зуби лева, плетені капелюхи, персиковий джем, жовті поштові фургони і блискучих хробачків. А коли вони, нарешті, розплющують свої жовті очі, то почуваються незадоволеними, але чому — і самі не знають.

У червоній країні діти грають у червону гру. Вони кидають червоні томати в червоне Сонце, і Сонце їсть томати. Потім стає темно, і вони вмикають червоні вогні в своїх будинках. Тоді діти сідають і зігхають. Звісна річ, їхні подихи теж червоні. Іноді вони відчують, що чогось не вистає, але вони не говорять про це.

У блакитній країні у дітей є така гра: коли дитина говорить: «небо» — інші відповідають: «блакитне», коли він говорить: «дим» — інші



відповідають: «блакитний», якщо він промовляє: «чорнило» — у відповідь чує: «блакитне», якщо ж вимовляється слово: «папуга» — у відповідь звучить: « блакитний», «квітка-незабудка» теж «блакитна», і слово «блакитний» лунає, доки діти не втомляться. Потім вони беруться за руки і починають думати про інші речі. Вони називають блакитні мандарини, блакитний сніг, блакитну музику і блакитних коней. Іноді у одного з дітей починається зубний біль. Очевидно, що біль теж блакитного кольору.

У зеленій країні, найбільша забавка — стрибки через кактус. Якщо дитина не досить високо стрибає, голочки кактуса втикаються йому в підощву. Ще дуже великою забавою є грати у стрибучих жаб. А от рахувати траву — досить нудне заняття. Коли діти грають в цю гру, вони починають позіхати. Вони сидять на зелених парканах і вигадують зелені подарунки, наприклад зелений лікер з м'ятою, салат із зеленою цибулею, п'ять метрів садового шлангу. І лише Зелений Горошок якось запитав про червону крапку. Про дуже маленьку крапку. Йому пощастило, що міліція не довідалася про це.

У Країні Четвертинці є король. Одного разу він вирішив, що прийшов час видавати його доньку заміж. Жителі кожної країни погодилися приготувати весільне меню — звичайно ж, їхнього власного кольору.

(Учасники гри повинні підготувати меню свого національного кольору).

Завдання міліціонерів полягає в тому, щоб по-новому фарбувати лінії кордону щоранку. Перш за все вони розчісують волосся червоним, блакитним, зеленим або жовтим гребінцем — і йдуть на роботу. Потім, як і всі дорослі, вони повертаються додому і моляться перед їжею: «Жовтий Господи, захисти жовту країну. Ми дякуємо Тобі за те, що ми жовті. Захисти нас, Отче наш». В інших країнах можна почути молитви до блакитного, зеленого і червоного Бога. І всі моляться за себе.

У Країні Четвертинці країни не ізольовані одна від одної. Можна телефонувати. Наприклад, із блакитної країни можна зателефонувати в зелену або червону країну. А з жовтої країни можна зателефонувати в блакитну країну. Але через те, що телефонний кабель розрізаний, телефони мовчать. Діти прекрасно це знають і навіть не намагаються телефонувати.

Частина 2

Одного разу відбулось дещо дивне. Жовта троянда виросла всередині зеленої країни. Це була дуже гарна троянда. Однак дорослі, проходячи повз неї, робили такі гримаси, якби вони проходили повз купу гною. Це тривало недовго.

35 міліціонерів прибули на місце і вирили троянду своїми 35 лопатами. Це було в той день, коли Зелений Горошок упустив ложку в тарілку зі шпинатом. Шпинат розлетівся в різні боки. Нічого не відбулося, тому що кімната була зелена. Батьки Зеленого Горошку теж були зеленими. Розбилася лише тарілка. Нічого більше не сталося. Нібито нічого особливого не було видно і чути. Однак з того моменту, як розбилася тарілка, усі діти в Країні Четвертинці почали боятися. І раптом усі діти з червоної країни побігли до місця, де всі країни зустрічаються. Діти з блакитної, жовтої і зеленої країн зробили теж саме. Коли вони усі досягли кордону, вони подивилися один на одного, не кажучи ні слова. І Зелений Горошок зробив дещо, що зробили і всі інші. Вони плювали на крейду, що позначала кордон, і стирали її, доки вона цілком не зникла. Діти почали дуже обережно обіймати один одного: зелені вітали жовтих, жовті — блакитних, блакитні вітали червоних, червоні — зелених і так доти, доки кожний не обійняв кожного. Спочатку вони не помітили жодних змін. Почавши грати, вони забули, про що говорили робот у парку, гучномовець і плакати на вулицях. Поступово вони почали ставати різнобарвними. Жовті, червоні і блакитні крапки з'явилися на зеленому. Зелені, червоні і жовті крапки з'явилися на блакитних дітях, такий самий процес відбувся з червоними і жовтими дітьми.

(Учасники зустрічаються, щоб стати різнобарвними. На це завдання приділяється 4 хвилини).

Коли всі діти одержали всі кольори Країни Четвертинки, їхні думки, почуття і бажання також стали різнобарвними. Кожна дитина почала розуміти інших — і, зрештою, до них перейшла влада над Країною Четвертинкою. Країна Четвертинка ніколи не була таким веселим місцем досі! Зараз усі діти танцювали лимонний блюз разом, стрибали через кактуси, вигадували блакитний сніг і кидали томати в Сонце.

Очі дорослих стали здивованими і круглими, але вони були неспроможні щось змінити, тому що їхні діти більше не були одноколірними. Деякі батьки також захотіли стати різнобарвними. Вони дуже старалися, і, зрештою, маленькі різнокольорові крапки з'явилися на них — наприклад, на батьках Зеленого Горошку. Проте лише діти є по-справжньому різнобарвними...

(Учасники повинні подумати над спільними іграми, або їхні лідери пропонують грати в ігри: домовики ловлять тролів, тролі ловлять ельфів, ельфи ловлять домовиків і ін.).

2. КОНКУРС „КУДИ Я ХОТІВ БИ ПОЇХАТИ НА КАНІКУЛИ?”⁴

Мета — вивчення різних європейських країн за допомогою усного журналу, візуального матеріалу, „портфоліо” тощо.

Етапи участі в конкурсі:

I етап — виготовлення свого паспорту (ознайомлення з виглядом закордонного паспорту, символікою, призначенням тощо).

II етап — „пакування багажу” (визначення того, що і в якій кількості потрібно та можна брати — залежно від клімату, географічного розташування, місцевих традицій; яка валюта потрібна для цієї країни, як туди можна дістатися; який розмовник/словник потрібно придбати, які подарунки можна везти тощо).

III етап — опис подорожі.

IV етап — традиції і звичаї цієї країни.

V етап — подорожні замітки (кого і що зустріли під час подорожі: цікаві місця, вигляд житла, підприємств, людей, їхнього одягу, спосіб їхньої діяльності тощо).

VI етап — які сувеніри можна привезти з цієї країни.

VII етап — імпровізовані інтерв'ю з місцевими жителями.

Результати конкурсу — оцінюються достовірність, проходження всіх етапів, наочність, оригінальність, глибина знань про країну.

Під час роботи над конкурсом можливе залучення посольства чи консульства країни для отримання необхідної інформації.

⁴ Цей концепт походить з публікації «Європейські студії», яку видав Польсько-Український Фонд Співпраці ПАУСІ, Київ 2004.

3. КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА УКРАЇНИВ КОНТЕКСТІ СВІТОВОЇ КУЛЬТУРИ⁵

Кожен континент нашої планети має унікальні природні ландшафти з унікальними, лише для нього притаманними флорою і фауною. Майже всюди людина залишила по собі творіння рук своїх: величні споруди, пам'ятки, будівлі, які відображають релігію і культуру народу. Така природна та культурна власність є спадщиною і багатством.

Індустріалізація, забруднення навколишнього середовища, масовий туризм стали значною загрозою для деяких видів тварин і лісів. Збільшення населення на планеті, неконтрольована експлуатація та заселення приміських місцевостей, економічний і технологічний розвиток призводять до знищення традиційних ландшафтів та пам'яток давнини, експлуатація природних ресурсів, війни, природні катастрофи сприяють процесу руйнації.

Аби запобігти цьому, у 1972 році Генеральна Конференція ЮНЕСКО затвердила “Конвенцію щодо захисту світової культурної природної спадщини” (Конвенція світової спадщини). Метою Конвенції є захист і збереження природних ландшафтів, запобігання руйнуванню і занепаду пам'яток давнини та інших культурних скарбів різних народів і збереження світової культурної спадщини для майбутніх поколінь. Конвенція почала діяти у 1975 році. Сто п'ятдесят дві країни, які її ратифікували, визнали, що це найважливіша конвенція із захисту та збереження природної та культурної спадщини.

Процедура включення до Світового списку спадщини така. Країни, які підписали Конвенцію, визначають природні й культурні об'єкти, котрі, на їхню думку, мають всесвітню цінність і знаходяться на території цих країн і можуть увійти до Світового списку спадщини, та звертаються до Світового комітету з питань світової спадщини. Експерти Комітету (представники двадцяти однієї країни світу) вирішують, які природні ландшафти та культурні пам'ятки будуть зареєстровані як Об'єкти світової спадщини. Для визначення таких об'єктів Комітет співпрацює та враховує рекомендації таких консультативних організацій, як Міжнародний союз зі збереження природи та природних ресурсів (IUCN — International Union for Conservation of Nature and Natural Resources), Міжнародна Рада з питань пам'яток та історичних об'єктів (ICOMOS — International Council of Monuments and Sites).

5 Цей конспект походить з публікації «Європейські студії», яку видав Польсько-Український Фонд Співпраці ПАУСІ, Київ 2004.

Емблема Світової спадщини ЮНЕСКО символізує взаємозалежність природних і культурних можливостей. Чотирикутник відображає форми, зроблені руками людини. Коло — ознака природи, яка знаходиться над людиною і водночас символізує землю та захист.

На сьогодні Конвенція спрямована на дві категорії Об'єктів світової спадщини — природну та культурну спадщину.

До Об'єктів природної спадщини належать:

- природні особливості, що складаються з фізичних і біологічних формацій або груп цих формацій та становлять світову цінність з точки зору естетики та науки;
- геологічні та фізіографічні формації і чітко визначені площі, на яких знаходяться під загрозою окремі види тварин і рослин (представники тваринного і рослинного світів), що мають світову цінність з точки зору науки та їхнього збереження;
- природні об'єкти або чітко визначені природні площі, що мають світову цінність з точки зору науки та збереження природної краси.

До об'єктів культурної спадщини належать:

- пам'ятки: архітектурні споруди, монументальні твори зі скульптури і живопису, археологічні знахідки, манускрипти, печери або інші споруди природного походження, які мають світову цінність з точки зору історії, мистецтва та науки;
- групи споруд: групи окремих або взаємопов'язаних споруд, які завдяки своїй архітектурі, гармонійності або місцезнаходженню мають світову цінність з точки зору історії, мистецтва або науки;
- об'єкти: витвори людини або людини разом із природою, площі, на яких знаходяться археологічні об'єкти, що мають світову цінність з історичної, естетичної, етнографічної або антропологічної точки зору.

Лише декілька Об'єктів увійшли до обох категорій — це так звані “змішані об'єкти”, світова цінність природного ландшафту та культурних монументів яких має однаково велике значення.

Починаючи з 1992 року існує третя категорія — культурний ландшафт.

Існує ще один Список — Список об'єктів світової спадщини, які перебувають під загрозою. До нього увійшли 25 природних і культурних об'єктів, які перебувають під загрозою внаслідок природних руйнівних процесів, туристич-

них заходів, військових конфліктів тощо. Такими прикладами є Національний парк Єлоустоун (США), Руїни Анхори (Камбоджі).

Кожна з країн, що підписали Конвенцію, зобов'язана охороняти, зберігати та підтримувати у належному стані об'єкти, які увійшли до Списку на своїй території, а також допомагати у цьому іншим країнам — учасницям Конвенції. Таким чином, усі пам'ятки культури та інші об'єкти, що ввійшли до Списку, охороняються не лише країною-власником, але й усією світовою спільнотою.

У випадку, коли країна не може з певних причин зберігати об'єкти у належному стані, Фонд Всесвітньої спадщини надає додаткову економічну, технологічну, наукову та фінансову допомогу.

Фінансування Фонду складається з обов'язкових та добровільних внесків країн — членів Конвенції, благодійних внесків та надходжень від інших країн, ООН та неурядових організацій.

Завдяки Конвенції вдалося врятувати від повного знищення численні Нубійські монументи (Єгипет), що були затоплені водами Нілу під час будівництва дамби Седель-Алі; ліси Квінсленду (Австралія) та ін.

Згідно з даними від 1997 року до Світового списку спадщини увійшли 552 об'єкти зі 112 країн світу: 114 природних ландшафтів, 418 культурних об'єктів, 20 змішаних природних і культурних об'єктів.

Україна є державою з багатовіковою історією. На її території знаходиться велика кількість пам'яток давнини, що мають всесвітнє значення. У 1990 році Україна увійшла до Конвенції. До Списків було включено Софію Київську, Києво-Печерську Лавру та центр міста Львова.

Софія Київська

До XI ст. на місці теперішньої Софійської площі було “поле поза градом”, де багато разів билися на смерть кияни з кочівниками, які прагнули заволодіти заможним містом. Як стверджує літописець, на пам'ять про одну з таких перемог у 1017 чи 1037 році великий князь Ярослав Мудрий заклав Софійський собор, присвячений премудрості Божій.

Софійський собор став головним храмом Київської Русі, суспільним та культурним центром держави. Тут “садовили” князів на великокняжий престол, приймали іноземних послів, вели літопис, у храмі зберігалася перша у давнь-

оруській державі бібліотека, зібрана князем Ярославом. Собор дивував сучасників своєю красою і величчю.

Більше ніж за дев'ять з половиною століть він неодноразово зазнавав руйнувань, розкрадань, ремонтів, перебудов. У XVII—XVIII ст. навколо собору сформувався кам'яний монастирський ансамбль — шедевр українського бароко. Було зведено дзвіницю, будівлю митрополита, бурсу, трапезну, Братський корпус, західну (так звану Брану Заборовського) та південну брами, кам'яну огорожу.

Барокового вигляду набув і сам собор: він збагатився шістьма новими позолоченими банями і декоративними фронтонами, виліпленим орнаментом. Внутрішній простір собору дивує архітектурою, що збереглася, та рідкісним ансамблем фресок (260 м²) і мозаїк (3 тис. м²), дата „народження” яких — XI століття. Мозаїками оздоблені простір під банями та головний вівтар, в якому височить шестиметрова фігура Марії-Оранти зі здійсненими руками.

Надзвичайно цінними є фрески собору. Крім композицій традиційного євангельського циклу, зображень святих, цікавими є груповий портрет сім'ї Ярослава Мудрого та сцени зі світського життя. З поховань великокняжої усипальниці зберігся лише мармуровий саркофаг „батька” собору — великого київського князя Ярослава Мудрого.

У 1987 р. Софію Київську, яка стала заповідником з 1934 р., було нагороджено Золотою медаллю Гамбурзького фонду зі збереження історичних пам'яток. У 1990 р. заповідник було включено до Списку пам'яток світової спадщини ЮНЕСКО.

Києво-Печерська Лавра

Один із найдавніших на Русі православних монастирів — Києво-Печерську Лавру — було засновано в середині XI ст. монахом Антонієм у печерах на кручах правого берегу Дніпра, неподалік від замиської княжої резиденції у селі Берестове. Обитель із часом стала центром утвердження та поширення християнства у Київській державі, а також просвіти й культури в усьому слов'янському світі. З нею пов'язано початковий період літописання. Тут мешкали і працювали видатні письменники, художники, лікарі, будівельники.

Із 70-х рр. XI ст. у Печерському монастирі розпочалося інтенсивне кам'яне будівництво. До кінця XII ст. архітектурний ансамбль Лаври майже склався, але подальше його планування не припинялося.

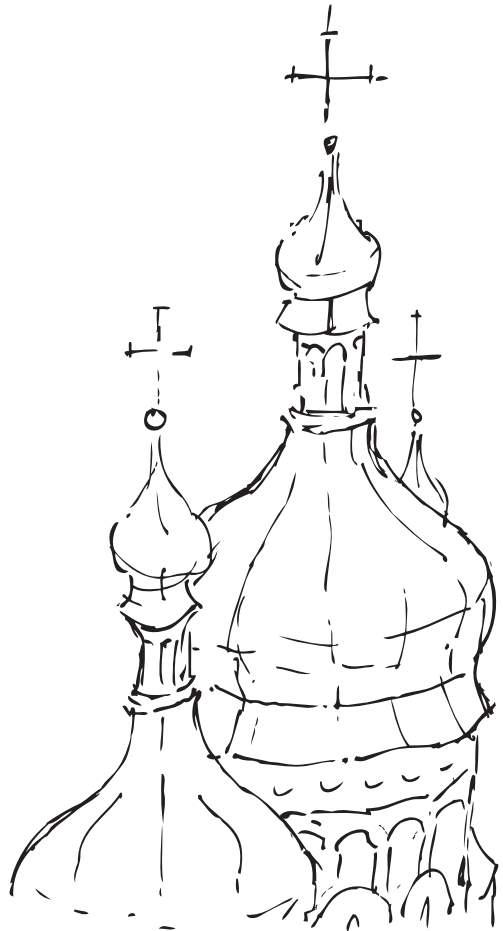
У XVII—XVIII ст. монастир відіграв визначну роль у політичному житті країни, збереженні православ'я, розвитку національних традицій літератури, малярства, архітектури, просвіти та науки. У цей період тут сформувався рідкісний лаврський архітектурний ансамбль у стилі українського бароко, що майже повністю зберігся до нашого часу.

Протягом тисячоліття монастир є центром православного паломництва. Його святиням вклонялися давньоруські князі, козаки, старшина і гетьмани, царі й імператори, магнати і простий люд. Монастирю дарували своє майно й заповідали бути у ньому похованими. Лаврська ризниця і бібліотека містили безцінні скарби та культурні реліквії.

У 1926 році монастир було закрито, його територію було оголошено історично-культурним заповідником. Сьогодні він має статус національного. Комплекс споруд Лаври включений до Списку пам'яток всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. З 1988 р. на частині території відновив свою діяльність чоловічий монастир, було відкрито семінарію і Духовну академію.

Лаврський ансамбль розташований на площі 28 га і включає понад 120 пам'яток XI — початку XX ст. Вони розташовані на територіях Верхньої і Нижньої лаври й оточені стінами фортеці XVII—XVIII та XX ст.

Головний вхід в Лавру — Свята брама з Троїцькою надбрамною церквою — є найціннішою пам'яткою давньоруської архітектури. Браму було зведено у 1108 році. Церква входила до системи оборонних споруд монастиря, наприкінці XVII — на



початку XVIII ст. вона збагатилася гарним бароковим вбранням. Декоративність, яскравість і гармонія кольорів, розкіш і динамічність композицій є ознаками розпису інтер'єру церкви, виконаного найкращими представниками лаврської художньої майстерні — Алімпієм Галиком, Іоанном Феоктистом та ін. Живопис церкви неодноразово поновлювався. На початку XX ст. видатний український художник І. Їжакевич написав на уступах великі багатофігурні композиції — “Собор преподобних Дальніх печер” і “Собор преподобних Ближніх печер”.

Головним храмом монастиря була Велика церква, чи Успенський собор (1073—1079 рр.), перебудована та оздоблена у стилі українського бароко у XVIII ст. У цьому храмі знаходились усипальниці київських князів, українських і литовських магнатів, вищого духовенства, ризниця, бібліотека, зберігались стародавні рукописи. У 1941 р. храм був зруйнований. Сьогодні ведуться роботи з його відновлення.

Виняткову роль в ансамблі заповідника відіграє зведена у 1745 р. Велика Лаврська дзвіниця. І.-Г. Шедель, автор проєкту, особисто керував будівництвом, в якому брали участь талановиті лаврські майстри — С. Ковнір, І. Рубашевський, брати Шаровари та ін. Величний силует 96-метрової дзвіниці можна побачити за десятки кілометрів! Архітектор і будівельники створили будівлю, що за красою і розмахом прирівнюється до найвидатніших споруд у світі.

На території Верхньої лаври розташована низка чудових споруд: церква Всіх Святих (XVII ст.); келії соборних старців (XVIII ст.); колишні пекарня і книжкова крамниця, що разом утворюють Ковнірівський корпус (XVII—XVIII ст.), названий на честь майстра, котрий його побудував, — С. Ковніра; покої митрополита (XVIII ст.); Трапезна палата з церквою (XIX ст.); Нікольська церква XVII ст. (частина колишнього Лікарського монастиря при Лаврі, що був заснований ще в XII ст.) та інші пам'ятки.

Чудову панораму Нижньої лаври можна побачити з майданчика поряд із корпусом колишньої художньої школи. Біля входу до Ближніх печер — Хрестовоздвиженська церква (1700 р.), що має характерні для української культової архітектури того часу форми. В її інтер'єрі зберігся вирізьблений золочений іконостас 1769 р. Недалеко від неї — дзвіниця Ближніх печер, зведена у 1763 р., Аннозачатівська церква 1679 р., відома своїм розписом, Різдвабогородицька церква 1696 р.



Одним із головних об'єктів паломництва є підземні лабіринти Лаври. Це складна система підземних коридорів висотою 2—2,5 м і шириною до 1,5 м. На сьогодні знайдено та досліджено близько 500 метрів підземних галерей.

Спочатку тут мешкали ченці, пізніше лабіринти стали місцем поховання печерських угодників. Адаже постійна температура повітря (10—12°C) і природна вентиляція створюють умови для муміфікації. У стінах підземних печер вбудовані ніші, в яких встановлено поховання з мощами лаврських святих: тут поховані Нестор, автор першого літописного зведення “Повість минулих літ” (1113 р.), Симон і Полікарп, укладачі збірника житій лаврських ченців “Киево-Печерського патерик” (XIII ст.), давньоруські художник Алімпій і лікарі Агапіт та Даміан, герой народних билин Ілля Муромець та багато інших видатних давньоруських діячів.

Відомим є також наземний монастирський цвинтар, де поховані державні діячі, вчені, ченці, діячі культури.

На території Національного історично-культурного заповідника “Киево-Печерська лавра” експонуються його рідкісні колекції. Тут також розташовані

значні музеї — книги та друкарства, історичних коштовностей, народного декоративного мистецтва, театрального, музичного і кіномистецтва України.

Одне з найвідоміших у всьому християнському світі місць, Києво-Печерська Лавра, і досі приваблює десятки тисяч паломників і туристів.

Старе місто – унікальний центр міста Львова, де розташовані цікаві пам'ятки архітектури, зокрема єдині в Україні з часів Ренесансу, а також барокові пам'ятки й архітектура доби Середньовіччя. Оскільки саме місто довго входило до складу західних країн (Австро-Угорської імперії, Польщі), його вулиці дуже нагадують віденські, празькі або варшавські. Особливе, чільне місце у цивільному будівництві часів Ренесансу посідає площа Ринок, за формою наближена до квадрата розміром 142 на 129 м, з чотирьох боків його оточує комплекс із 44 житлових будинків. Справжнім шедевром архітектури є будинок № 4, відомий, як „Чорна кам'яниця” (1588-1589): фасад будинку викладений діамантовим рустом, кам'яна різьба з мотивами виноградної лози оздоблює портал та віконні наличники, будинок завершується аттиком, а в XVII ст. його було оздоблено скульптурою. Новий тип будинку, палаццо (побудований у 1580 р. архітектором П. Барбоном), являє собою будинок № 6 – нині Львівський історичний музей, колишній палац Корнякта. Серед ренесансних пам'яток Львова унікальними є каплиці Боїмів та Кампіанів, що мали меморіальне призначення, служили усипальницями для членів заможних міщанських родин. Львівське Успенське братство збудувало протягом 1572-1629 рр. величний громадсько-культовий ансамбль, до якого входять Успенська церква, вежа-дзвіниця, яку називають ще вежа Корнякта (найвища на той час у Європі) та Трьохсвятительська каплиця. Вежа Корнякта стала своєрідним гербом Львівського Успенського братства, її зображення зустрічаємо на братських печатках, видавничій марці. У приміщеннях вежі зберігалась одна з найбагатших бібліотек в Україні, в якій, окрім книг вітчизняних авторів, були також твори Езопа, Геліодора, Демосфена, Вергілія, Горація, Овідія, Цицерона, Петрарки. На жаль, ця бібліотека згоріла під час пожежі у 1779 р.

Найкращими зразками барокової архітектури у Львові є кафедральний собор св. Юра та костел домініканців. Заслужують також на увагу костел капуцинів (потім — францисканців), побудований у 1708 р., костел св. Антонія (1718 р.), костел св. Мартина (1736 р.), костел св. Миколая (1745 р.). Святоюрський собор, розташований на південно-західному узгір'ї, є доміантою панорами міста. Він збудований за проектом Б. Меретина у 1744-1761 рр., після його смерті будівництво продовжив і завершив К. Фесінгер. До архітектурного ансамблю увійшли храм з капітульними будинками по боках, дзвіниця, митрополича палата й огорожа з брамами. Невід'ємними складовими ансамблю є

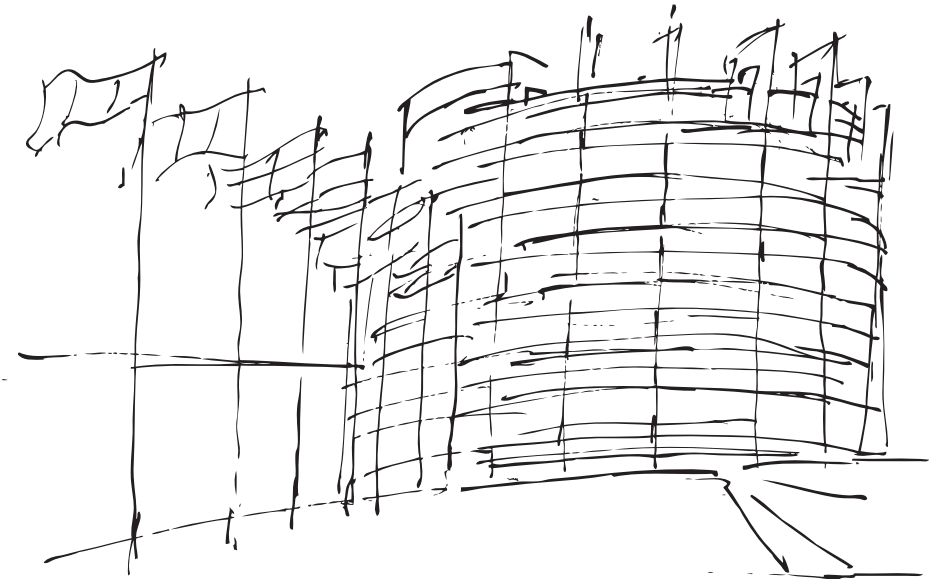
монументальна скульптура та декоративне різьблення: на розірваному фронтоні брами сидять алегоричні постаті „Римської” і „Грецької” церков (роботи М. Філевича та П. Білостоцького), під сходами у штучній печері – кам'яна статуя св. Онуфрія (скульптора С. Стажевського). Головний фасад акцентований порталом, постатями св. Атанасія і Льва на високих постаментах роботи Й. Пінзеля. Він же виконав кінну статую св. Юрія Змієборця, яка вінчає аттик. Св. Юр – це не лише видатна пам'ятка архітектури і мистецтва. Це також пам'ятка історії, пов'язана з визначними подіями в житті греко-католицької церкви.

Іншою пам'яткою, що презентує архітектуру бароко, є монументальна споруда домініканського костелу. Автор проекту – комендант Кам'янець-Подільської фортеці Ян де Вітте. Будівництво розпочалося у 1749 р., фасад завершив у 1792-1798 рр. К. Фесінгер. Домініканський костел – одна з найграндіозніших споруд у львівській архітектурі XVIII ст. При центричній композиції плану архітектор досягнув досконалого і неповторного об'ємно-просторового вирішення інтер'єра (зовні костел нагадує зменшену копію Собору св. Петра у Римі, але має притаманні лише йому риси). Могутній купол костелу, у контрасті з вежею Корнякта, утворює своєрідний орієнтир у панорамі міста. Підкупольний простір вінчають 18 дерев'яних статуй, а головний вівтар прикрашають чотири дерев'яні фігури апостолів.

Видатними пам'ятками архітектури у Львові також є вірменська кафедра, костел Марії Сніжної, комплекс монастиря бенедиктинок, церква св. Онуфрія, Кафедральний собор, будинок „Просвіти”, Бернардинський костел, міський арсенал, Порохова вежа, костел єзуїтів та інші.

4. СИМУЛЯЦІЯ ЗАСІДАНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ.

Запропонована симуляція - це велика подія, яку варто поділити на два дні. Найкраще її організувати у вихідні та запросити взяти участь у ній зацікавлених подруг та друзів з інших шкіл. Гра-симуляція на практиці показує як функціонує Європейський Парламент (звісно, вона є спрощеним віддзеркаленням у зв'язку з часовими, технічними обмеженнями та ін.). Вона також вчить культурі дискусії, вмінню знаходити компроміс, приймати рішення, створювати спілки. Перед початком гри учасники повинні поділитися на окремі фракції та держави, що засідають у Європейському Парламенті (шляхом жеребкування або відповідно до власного вибору учасників). У гри може взяти участь близько 60–100 учасників.



Представлені нижче матеріали стосуються засідань на тему фінансової перспективи (бюджету) Євросоюзу на 2007-2013 роки. Учасники діляться на три комісії: Бюджетну, Сільського Господарства і Розвитку Села та Регіонального Розвитку. Звісно, молодіжний Парламент може обговорювати й будь-яку іншу обрану тему та поділитися на інші комісії.

Перебіг симуляції

День 1

1) Пленарні дебати:

- а) вибір головуючого ЄП:
 - модератор симуляції оголошує вибори та приймає заяви кандидатур;
 - кожен з кандидатів має одну хвилину для презентації;
 - голосування;
 - з цього моменту головуючий проводить засідання з допомогою модератора.
- б) вибір заступників:
 - головуючий пропонує кількість заступників (від 2 до 5) та запитує зал, чи є інші пропозиції відносно їх кількості;
 - голосування кількості заступників;

- головуєчий пропонує висувати кандидатури на заступників. Голосування;
 - з цього моменту головуєчий проводить засідання з допомогою заступників та при можливій допомозі модератора.
- в) головуєчий засідань викладає їхню тематику та порушені питання, а також різницю в посадах;
- г) головуєчий скликає засідання комісії.

2) Засідання комісії:

- а) комісії збираються в окремих приміщеннях;
- б) окремі комісії обирають своїх голів та по одному заступнику. З цього моменту голова проводить засідання комісії з допомогою заступника;
- в) голова окреслює тематику роботи даної комісії та відмінності посад;
- г) дискусія в комісіях – депутати можуть висловлювати свої думки та пропозиції щодо розподілу бюджету ЄС;
- д) перерва в дискусії на кулуарні розмови. В цей час головуєчий та заступники готують пропозиції компромісної версії документу, беручи до уваги перебіг дискусії;
- е) депутати вносять можливі поправки до документу, підготованого президією комісії;
- є) голосування поправок;
- ж) голосування цілого тексту комісією. Запропонований комісією текст є підставою роботи на пленарних сесіях. Якщо комісія не в змозі прийняти жодного тексту, головуєчий представляє парламенту текст, який вони підготували разом із заступником.



День 2

1) Пленарне засідання:

- а) голова комісії представляє опрацьовані тексти;
- б) дискусія.

2) Засідання комісії:

- а) комісії беруть до уваги пропозиції та аргументи, що мали місце під час пленарних засідань;
- б) переголосовують пропозиції останніх поправок.

3) 13.00 – 14.30 Пленарне засідання

- а) представлення Бюджетною комісією останньої версії проекту;
- б) оголошення та голосування поправок;
- в) голосування кінцевої версії проекту;
- г) закриття засідання.

Засади голосування:

- 1) Вибір головуючого ЄП: кандидатів можуть висувати усі члени ЄП, можливе самовисування. Вибір відбувається в одному турі абсолютною більшістю голосів.
- 2) Вибір заступників ЄП: кандидатів можуть висувати усі члени ЄП, можливе самовисування. Вибір відбувається в одному турі відносною більшістю голосів.
- 3) Інші голосування на пленарних засіданнях та в комісіях: абсолютною більшістю голосів (голосів “за” має бути більше, ніж суми голосів “проти” та “утримались”); голосування процедурних питань (технічні моменти) простую більшістю голосів (більше голосів “за” ніж “проти”).
- 4) Голосування поправок відносно того ж проекту: від найдальшої; у випадку прийняття якоїсь з поправок - інші не голосуються.

Засади участі в дискусії:

під час обговорювання на засіданні (як на пленарному форумі, так і в комісіях) питань, які передбачають дискусію, усі депутати можуть висловлювати свою думку. Право слова надає головуючий чи його заступник. Час одного виступу не повинен перевищувати двох хвилин, хіба що головуючий засідання вирішить інакше.

Матеріали для учасників:

Ти – депутат Європейського Парламенту. На сьогоднішньому засіданні будеш дискутувати на тему розподілу коштів, передбачених у фінансовій перс-

пективі Європейського Союзу на 2007-2013 роки. Для потреб симуляції приймаємо, що розмір бюджету ЄС на цей період становить 862,00 млрд. євро – тому що таку квоту запропоновано на самміті Ради Європи у грудні 2005 року. Керуючись власними переконаннями та поглядами своєї політичної фракції ти повинен разом з іншими депутатами виробити компроміс щодо поділу цієї квоти між окремими групами видатків ЄС.

Далі знайдеш зразки пропозицій поділу фінансового плану. Можеш вибрати один з тих варіантів або створити свій. Пам'ятай, що засадами функціонування Європейського Союзу є пошук найкращого компромісу, а не жорсткого форсування своїх інтересів.

Успіхів!

Варіант 1

Бюджет Європейського Союзу на 2007-2013 роки становить 862,00 млрд. євро (близько 1,045% ВВП цілого ЄС).

Поділ видатків:

- 1) Аграрна політика: 455,00 млрд. євро;
- 2) Внутрішня політика: 250,00 млрд. євро;
- 3) Наука, освіта: 51 млрд. євро;
- 4) Зовнішня політика: 49 млрд. євро;
- 5) Адміністрування: 48 млрд. євро;
- 6) Розширення (Румунія, Болгарія, Хорватія, Туреччина): 9 млрд. євро;

Обґрунтування:

Сільгосппродукція чимдалі стає менш рентабельною. Це загрожує протестами та незадоволенням з боку аграріїв. В подальшій перспективі призведе до підвищення цін на продовольчі товари, що відчують усі споживачі. Тому не треба піддаватися на постулати, що намагаються обмежити дотації сільського господарства. Інші країни (Сполучені Штати, Австралія) впевнено будуть і далі у прихованих формах проводити підтримку аграрних виробників, а європейські аграрії не витримають конкуренції. Необхідно збільшити кошти, призначені на Спільну Аграрну Політику до 455 млрд. євро та блокувати на форумі Світової Організації Торгівлі вимоги третіх країн, які прагнуть обмеження субсидій на сільське господарство.

Одночасно, низький господарчий розвиток та великий бюджетний дефіцит у найбільших державах Євросоюзу (Німеччина, Франція, Італія) не дозволяють

збільшити бюджет Євросоюзу більше, ніж до 1,045% ВВП. З певністю, таке рішення заблокують уряди Німеччини, Великої Британії, скандинавських країн та Голландії. Тому треба обмежувати видатки на інші бюджетні статті.

Аргументи проти цієї позиції – це обмеження в виділенні коштів на розвиток регіонів, що особливо вдарить по нових державах-членах та науці. Це ускладнить виконання положень Лісабонської Стратегії, економіка Євросоюзу буде ще менш конкурентоспроможна по відношенню до економіки Сполучених Штатів та Східної Азії.

Варіант 2

Бюджет Європейського Союзу на 2007-2013 роки становить 862,00 млрд. євро (близько 1,045% ВВП цілого ЄС).

- 1) Аграрна політика: 454,00 млрд. євро;
- 2) Внутрішня політика: 201,00 млрд. євро;
- 3) Наука, освіта: 101 млрд. євро;
- 4) Зовнішня політика: 49 млрд. євро;
- 5) Адміністрування: 48 млрд. євро;
- 6) Розширення (Румунія, Болгарія, Хорватія, Туреччина): 9 млрд. євро.

Обґрунтування:

Амбітні положення Лісабонської Стратегії, необхідність виключення конкуренції з боку Сполучених Штатів та Східної Азії, спроба призупинити еміграцію найбільш здібних науковців “за океан” вимагає радикального збільшення видатків на науку. Без нових технологій та інноваційних винаходів економіка Євросоюзу у середньочасовій перспективі заглибиться у кризу. Перелічені в варіанті 1 аргументи не дозволяють ні урізати кошти в аграрній політиці, ні радикально збільшити бюджет. Тому ці кошти треба урізати в регіональній політиці.

Але цей варіант є некорисним для нових держав-членів, які найбільше користають зі структурних фондів. Доходи зі Спільної Аграрної Політики в них набагато нижчі, оскільки їхні аграрії отримують тільки близько 1/3 квоти доплат, що належать аграріям зі старої 15-ки та мають значно менші господарства. Зі збільшених видатків на науку скористаються також заможні держави ЄС, які мають відповідну технологічну, наукову та кадрову базу.

Варіант 3

Бюджет Європейського Союзу на 2007-2013 роки становить 862,00 млрд. євро (близько 1,045% ВВП цілого ЄС).

- 1) Аграрна політика: 354,00 млрд. євро;
- 2) Внутрішня політика: 301,00 млрд. євро;
- 3) Наука, освіта: 101 млрд. євро;
- 4) Зовнішня політика: 49 млрд. євро;
- 5) Адміністрування: 48 млрд. євро;
- 6) Розширення (Румунія, Болгарія, Хорватія, Туреччина): 9 млрд. євро.

Обґрунтування:

Аргументи, що представлені у варіанті 2, говорять на користь збільшення видатків на науку. Євросоюз не зможе розвиватися гармонійно, якщо не зменшить запізнення в економічному розвитку нових членів. Тому треба забезпечити їм відповідно високі кошти на регіональний розвиток.

Але багаті країни ЄС не погоджуються на збільшення бюджету, тому обов'язково мають бути урізані кошти в аграрній політиці. За таке рішення виступає Велика Британія, яка у малому ступені користується з САП та вважає її "проїданням грошей".

Аргументами "проти" є загроза підвищення цін на продовольчі продукти, протести аграріїв і, з великою долею ймовірності, вето на бюджет з боку уряду Франції. В результаті Євросоюз мав би функціонувати на базі однорічних бюджетних провізорів, про яких згадувалось. Не буде можливості запланувати та підписати контракти на багаторічні інвестиції в регіональній політиці, а повне та ефективне використання структурних фондів біднішими членами ЄС стане неможливим.

БЮДЖЕТ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

1) На що йдуть гроші з бюджету Європейського Союзу?

Гроші з бюджету ЄС в першу чергу призначаються на Спільну Аграрну Політику та регіональну політику (структуральну). Структура бюджету ЄС в 2000 році виглядає наступним чином: аграрна політика – 44%, регіональна політика – 34%, наука та освіта – 6%, зовнішня політика – 7%, розширення – 4%, адміністрування – 5%.

Спільна Аграрна Політика – це доплати до продукції, що виплачуються аграріям. На регіональну політику складаються передусім структурні та регіональні фонди – тобто гроші на розвиток слабших та бідніших регіонів. Вони

також призначаються на покращення інфраструктури, проєкологічні інвестиції, боротьбу з безробіттям і т. ін. Кошти на внутрішню політику - це, перед усім, видатки на науку та освіту. У тому числі вони також мають допомогти в реалізації положень Лісабонської Стратегії⁶. Видатки на зовнішню політику – це, більшою мірою, допомога країнам третього світу (Євросоюз є найбільшим у світі угрупованням, що надає гуманітарну допомогу).

2) Звідки беруться доходи ЄС?

В першу чергу доходи Європейського Союзу складаються з внесків держав-членів, що залежать від розміру їх національного доходу, частина поступає від ПДВ та митних зборів, що отримують держави-члени.

3) Як схвалюється бюджет ЄС?

Раз на сім років, на базі пропозицій Єврокомісії, країни-члени разом з Європарламентом приймають фінансовий план Євросоюзу. В теперішній час реалізується план на 2000-2006 роки, прийнятий на самміті Ради Європи у Берліні в 1999 році. План на наступні 7 років знаходиться в фазі узгоджень між державами-членами та Європарламентом. Річний, детальний план видатків обговорюється між Європарламентом та Радою ЄС на підставі пропозицій Комісії.

4) Як виглядає фінансовий план ЄС на 2007-2013 роки?

Фінансовий план на 2007-2013 роки буде прийнятий у грудні на зустрічі на вищому рівні Ради Європи⁷. Планується витратити 862 млрд. євро протягом шести років (близько 270 євро на рік на громадянина). Європейський Парламент, який вимагає підвищення квоти бюджету, погодженого компромісу поки що не прийняв.

⁶ Лісабонська Стратегія - це план розвитку ЄС, прийнятий у 2000 році на зустрічі на найвищому рівні у Лісабоні. Вона передбачає перетворення Європи протягом 10 років у найбільш динамічний та економічно конкурентний регіон світу, а також зрівняння із Сполученими Штатами у економічному розвитку. На початку 2006 року видно, що більшість ідей Лісабонської Стратегії не вдається реалізувати, а прірва у національному доході між США та ЄС дедалі збільшується. Багато експертів говорить, що однією з причин цього стану речей є низькі, у порівнянні, напр., з США та Японією, видатки на науку.

⁷ Орган Європейського Союзу, що складається з керівників (президентів чи прем'єрів) держав ЄС. Узгоджує напрямки політики Європейського Союзу. Не є визначеним у трактатах як основна інституція ЄС та виник на базі неформальних зустрічей. Усі рішення Ради Європи має формально погодити Рада Європейського Союзу – офіційний орган, що приймає рішення та складається з представників держав-членів на міністерському рівні.

РЕГІОНАЛЬНА ТА СТРУКТУРНА ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Спочатку структурна та регіональна політика не була найвищою метою Європейських Спільнот. Римські Трактати 1957 року⁸ спрямовувалися перед усім на подолання бар'єрів в обігу послуг, товарів, людей і капіталу між країнами-членами. Усі інтервенційні дії вважалися такими, що перешкоджають вільній конкуренції. Початки регіональної та структурної політики сягають сімдесятих років, а в доброму напрямку вона пішла у половині вісімдесятих. Необхідність рішучих дій з метою підняти рівень розвитку окремих регіонів ЄС пов'язана з фактом входження до нього нових, бідніших країн: Греції у 1981 році та Іспанії з Португалією на 5 років пізніше. Мету, що міститься у преамбулі Римського Трактату, можна окреслити як „зменшення різниці між регіонами та усування запізнь у розвитку найменш привілейованих регіонів”, була визнана предметом політики Європейських Спільнот.

Головним способом реалізації структурної та регіональної політики є кошти, які на це призначаються - їх прийнято називати структурними фондами. В період дії фінансової перспективи ЄС на 2000-2006 роки ці кошти призначають на наступні цілі:

- **ціль 1:** підтримка регіонів, ВВП яких не перевищує 75% середнього ВВП країн Євросоюзу, а також територій з малою густотою населення та периферійних територій (наприклад, заморських частин Франції);
- **ціль 2:** підтримка регіонів, що переживають структурні проблеми – наприклад таких, економіка яких спирається на непробиткові та занепадаючі галузі;
- **ціль 3:** боротьба з безробіттям.

АГРАРНА ПОЛІТИКА ЄВРОСОЮЗУ

Спільна Аграрна Політика (САП) Євросоюзу була записана до Римських Трактатів вже у 1957 році. На її впровадження тиснула передусім Франція, економіка якої значною мірою спирається на сільське господарство. Однією з базових цілей САП було забезпечення Європи продовольчої самодостатності, щоб уникнути обов'язкового імпорту продовольчих товарів. Окрім того, намагалися досягти забезпечення відповідно високих доходів аграріям, тому що сільгоспвиробництво стає все менш рентабельною.

⁸ Підписані у 1957 році Трактати про Європейську Економічну Спільноту та Європейську Спільноту Атомної Енергії становлять одну з найважливіших основ правової системи Європейського Союзу.

Основою САП є дотації для сільгосппродукції. Їх отримують тільки аграрії, що виробляють певну сільгосппродукцію (наприклад, дотації отримують відгодівлі скота, виробники пшениці, молока; але дотації не покривають вже наприклад овочі та фрукти).

Протягом багатьох років розмір дотації повністю залежав від обсягу продукції. Чим більше селянин виробляв, тим більші отримував доплати. Це призвело до великого надлишку продукції в Євросоюзі. В результаті цього на великий перелік сільгосппродукції для селян введено ліміти її обсягів. Для Польщі вони були встановлені під час переговорів про вступ на підставі середнього показника продукції за останні роки. Багато галасу наробив, наприклад, спір про надану Польщі максимальну квоту виробництва молока, яка узгоджувалася до останньої хвилини на самміті 2002 року в Копенгагені, коли й закінчились переговори.

Для того, щоб позбутися частини надлишків продовольчих виробів також введено доплати до експорту сільгосптоварів. Завдяки цим доплатам сільгосптовари з Європи можна продавати на ринках за ціною, що є нижчою від цін її продукції. Це критикують країни Третього Світу, які не в змозі дотувати своїх селян, в результаті чого продовольчі товари з цих країн не можуть конкурувати з імпортованими. Бідніші країни багато років вимагають на форумі Світової Організації Торгівлі (СОТ) ліквідації дотацій аграріїв багатіями. Окрім Євросоюзу проти цього виступають Сполучені Штати та Австралія. Але існує велика ймовірність того, що частина коштів, які використовуються ЄС буде визнана СОТ такими, що не відповідають засадам вільної торгівлі, а це змусить Євросоюз до реформи Спільної Аграрної Політики.

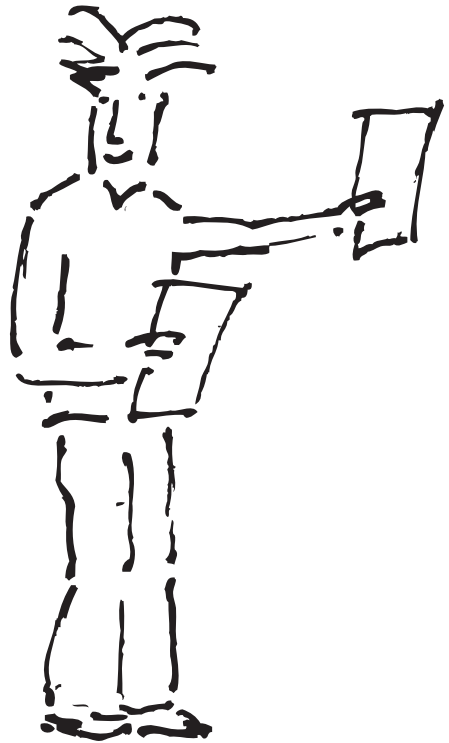
Починаючи від 2005 року Європейський Союз вносить поетапні зміни до Спільної Аграрної Політики. Головною їх ідеєю є незалежність розміру доплат від обсягів продукції. Реформи передбачають також зниження безпосередніх доплат для більших господарств та перерозподіл коштів на розвиток більших територій. Система однієї постійної доплати для цілого господарства охоплювала у 2005 році зерно, м'ясо та молоко, а від 2006 року ще й тютюн, оливкову олію та бавовняний сектор. Зміни не торкаються Польщі, у якій безпосередні доплати з початку здійснювались в залежності від площі господарства.

Проти суттєвих реформ САП протестує перед усім Франція, а також Іспанія, Польща, Ірландія та Греція. За зміни - Німеччина, скандинавські країни, Голландія, а перед усім - Велика Британія. Прем'єр-міністр Великої Британії Тоні Блер своє вето на компромісні пропозиції стосовно фінансового плану

ЄС на 2007-2013 роки, що запропонував Люксембург під час самміту Ради Євросоюзу в середині 2005 року обґрунтував відсутністю згоди на обмеження видатків на аграрну політику.

Розділ II

Як організувати цікаву зустріч про Європу?¹



¹ Цей розділ опрацьовано на базі публікації „Цікаве про Європу”, що видана Фондацією ім. Стефана Баторія, на підставі матеріалів Фондації „Партнерс-Польща”.

Пригадайте собі найбільш вдалу зустріч чи конференцію, в яких вам доводилось брати участь. Що такого зробили організатори, що саме вона зараз спала вам на думку як найбільш вдала? Компетентні та цікаві гості та оратори? Була чудово проведена? Ви добре розважились?

В цьому розділі ми представимо декілька перевірених способів, що стосуються приготування зустрічей та виступів, пов'язаних з Європою та Європейським Союзом.

1. Бюджет та необхідні видатки.

Шкільні Європейські Клуби рідко мають фонди для своєї діяльності. Максимум на що вони можуть розраховувати – це щедрість батьків або можливість фінансування якоїсь частини школою. Але це скоріше дрібні суми. Тому треба старатися якнайбільше речей робити безкоштовно.

Що найпростіше можна отримати без фінансових видатків?

- **зал, де відбудеться зустріч** (якщо не планується великої кількості учасників). Якщо група не перевищує 30-40 осіб, то зустріч зазвичай без особливих проблем можна організувати у школі. Навіть при більшій кількості гостей можна спробувати організувати захід, наприклад, у спортивному або в актовому залі, якщо школа такий має. Якщо з будь-яких причин (наприклад, бажання організувати захід не тільки для учнів та працівників школи) ми хочемо організувати зустріч поза її межами, можна попросити, наприклад, адміністрацію району, управління освіти або дружню організацію. Для деяких з них можливість спільної організації зустрічі на тему Європи чи Європейського Союзу може бути цікава. Здійснюючи дуже цінний для себе вклад, вони отримують можливість бути співорганізатором чи партнером заходу. Але великі конференц-зали неохоче надають безкоштовно;
- **оголошення в місцевій пресі**. Коли ми організуємо цікаву подію, невеликі місцеві медіа, наприклад, преса, можуть погодитись проінформувати про це безкоштовно;
- **почесті для гостей**. Шкільний Європейський Клуб повинен старатися запрошувати на зустрічі та дискусії гостей, які декларують, що зроблять це на громадських засадах і не візьмуть гонорару. Особливо це стосується урядовців та працівників адміністрації. Але інші особи також мають погодитись з відмовою від винагородження, якщо будуть мати відчуття, що роблять щось корисне, а їхня праця буде оцінена учасниками заходу та організаторами.

Які витрати можна обмежити?

- **пригощання та перерви на каву.** Якщо ми організуємо довшу зустріч або конференцію на цілий день, то перерви з дрібними частуваннями (чай, кава, тістечка) допомагають розслабитися та відпочити перед подальшою частиною зустрічі. Але запрошення фірми для обслуговування заходу є дуже дорогим. Якщо ми маємо в розпорядженні невеликі кошти, краще самому купити напої і складові та власноруч приготувати невеличке частування;
- **інформаційні матеріали.** Якщо ми хочемо, щоб на організовану нами зустріч прийшло багато людей, особливо з-поза меж школи, обов'язковим може виявитися друкування плакатів, листівок, програми чи інформаційних матеріалів. Зазвичай існує можливість використати копіювальні апарати школи, що дає можливість значним чином зменшити витрати.

2. Гості.

Для учасників зустрічі спокусливою є можливість запрошення видатних представників громадського життя. Вони ймовірно не приїдуть на малі зустрічі, зорганізовані для кількох десятків учнів, але якщо вже проводимо більшу конференцію, то варто спробувати. Якщо проводимо захід для жителів регіону, можна запросити представників місцевої влади. Якщо в ньому беруть участь жителі різних регіонів України, варто спробувати запросити представників центральної адміністрації, особливо тоді, коли Європейський напрямок є одним з основних в стратегії уряду. В такому випадку воно особливо зацікавлене у тому, щоб інформувати суспільство про причини зближення України до членства в НАТО і ЄС.

Найлегше запросити гостей столичним організаторам, тобто жителям Києва, або інших великих міст. У Києві є більш доступними представники парламенту чи уряду. У великих містах маємо найбільше спеціалістів у галузі євроінтеграції. Іноді вони теж охоче погоджуються на приїзд до меншої місцевості, щоб ознайомитись із думками і проблемами її жителів.

Якщо ми запрошуємо чиновника, представника державної адміністрації чи органів місцевого самоврядування, треба насамперед зв'язатися з його секретаріатом. Якщо це видатна особа, можемо спершу запитати чи в цей день у неї є час і чи існує можливість її приїзду. Секретар веде щоденник і може нас поінформувати чи у гостя, який нас цікавить немає вже запланованого відвідування або іншої зустрічі, а вже тоді можемо висилати офіційне запрошення. Часто на нього не відповідають, тому варто зателефонувати з запитанням чи запрошення прийшло і чи дана особа зможе нас відвідати. Іноді запрошений



гість не може прибути, але посилає заступника або молодшого співробітника.

Якщо запрошуємо когось з нижчого рівня, також варто звернутися до його керівника, оскільки участь бажаної особи часто є залежна від його згоди.

Підсумовуючи, крок за кроком, дії, пов'язані з запрошенням гостей:

- сплануйте, якими темами будете займатися на зустрічі або на конференції;
- заплануйте, скільки гостей треба запросити, щоб зустріч була цікава, водночас не була занадто довгою та щоб не було необхідності переривати дебатів з учасниками;

- подумайте, хто може зробити цікаву доповідь на дану тему і хто вам ще може рекомендувати таку людину. Пам'ятайте, що не завжди доповідь професора, найкращого експерта у своїй галузі буде для вас оптимальною. Якщо організуєте зустріч для людей, які погано знайомі з тематикою, доповідь може бути для них нудною і незрозумілою;
- із наведеного вище списку зробіть рейтинг – кого запрошуєте в першу чергу. Якщо хтось відмовить, запрошуйте наступну особу зі списку;
- зв'яжіться з вибраними людьми заздалегідь, перешліть запрошення. В запрошенні помістіть інформацію на тему термінів і місця проведення заходу, програми, мети і очікувань від запрошеної особи. Звісно, все ще може змінитися, але гість повинен знати з чим ми до нього звертаємось, на яку тему, кому й скільки часу він повинен вести доповідь; чи буде мати можливість зробити презентацію з проєктора; чи повинен підготувати суху доповідь; чи вільну розмову з учасниками; чи сам братиме участь у дебатах з іншими спікерами. Такі дебати організуємо тоді, коли кілька спікерів мають доповідь на ту саму тему – всі сидять за столом і обмінюються поглядами. Тоді обов'язково мусить бути модератор дебатів;
- коли гість підтвердить свою участь в зустрічі, вишліть йому ще раз підтвердження і оновлений план програми (можна також описати подробиці його виступу.)
- завжди однозначно інформуйте: гість буде виступати на суспільній основі, чи отримає гонорар. При обговоренні цього питання завжди треба підкреслити чи це сума нетто, чи брутто;
- за декілька днів до зустрічі варто нагадати спікеру про захід;
- перед зустріччю і під час неї майте наготові номери телефонів запрошених гостей;
- після зустрічі вишліть лист з подякою.

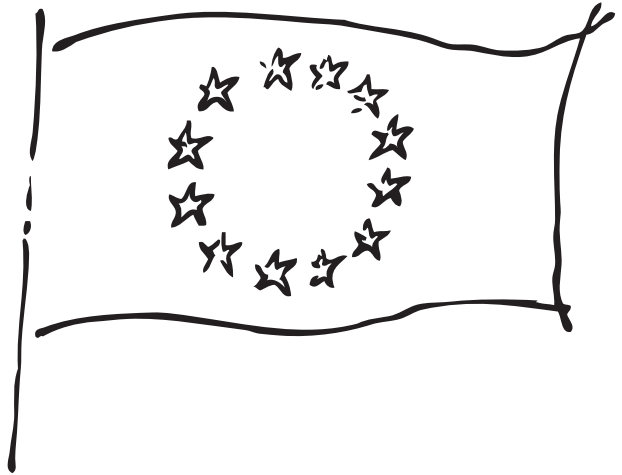
3. Способи використання простору.

Перед зустріччю продумайте, яким чином ви використаєте простір аудиторії. Це має великий вплив на атмосферу зустрічі. Те, яким чином поставите столи і крісла, залежить від форми зустрічі. Інакше простір використаємо організовуючи семінар для маленької групи, ще інакше - плануючи доповідь для чисельної групи. В цьому останньому випадку учасники зустрічі сидять подібно до того, як в театрі – лицем до спікера. Це дає можливість підтримувати з ним зоровий контакт. Іноді більш корисним є нетипове розміщення меблів:

Спосіб розміщення	Переваги	Недоліки
Крісла довкола столів, розміщених колом або квадратом.	Заохочує до зорового контакту. Особливо корисний при проведенні семінару для малої групи.	Може привести до протистояння. Дошку чи фліпчарт не можна поставити таким чином, щоб всі могли її бачити, не оглядаючись.
Крісла довкола столів, поставлених півколом або підковою.	Заохочує до зорового контакту	Учасники, які сидять на куті мають обмежене поле зору.
Коло, або півколо без столів.	Немає бар'єрів між учасниками. Займає менше місця, ніж розміщення зі столами.	Дискомфорт для людей, котрі звикли до письмових столів. Проблемно зі розташуванням конспектів, розміщенням матеріалів, напоїв.

Розділ III

Публічні виступи на європейську тему¹

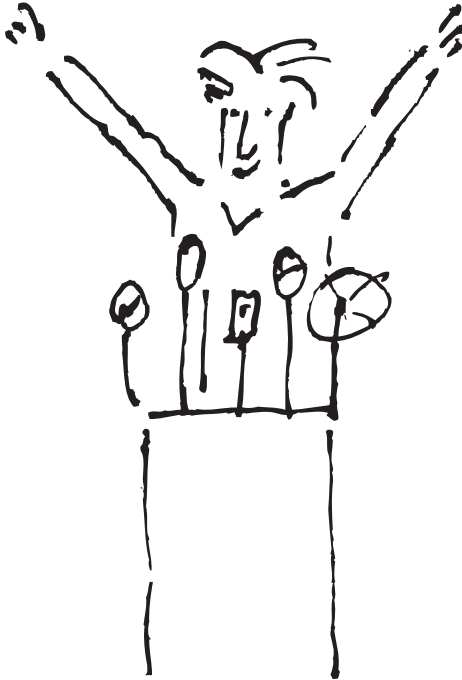


¹ Цей розділ опрацьовано на базі публікації „Цікаве про Європу”, що видана Фондацією ім. Стефана Баторія, на підставі матеріалів Фондації „Партнерс-Польща”.

Якщо активно дієш в Європейському Клубі, тебе також можуть попросити виступити перед групою зацікавлених. В цьому розділі спробуємо підказати, як провести доповідь, зустріч, дебати, щоб це було цікавим для слухачів.

Про що слід подумати перед зустріччю?

- хто ти і кого представляєш під час зустрічі (наприклад, Європейський Клуб „Молоді Європейці”);
- до якої аудиторії будеш звертатися?
- однозначна оцінка групи, до якої будеш звертатися, є головним елементом доброї підготовки до виступу і вдалого завершення. Одним чином будеш звертатися до знайомих з вузу, інакше до незнайомих; одну форму виступу підберемо для молоді, іншу для старших. Зміст виступу залежить від рівня знань слухачів;
- яка ціль твого виступу? Чому ти хочеш представити цю тему і чого саме хочеш досягнути? Чи плануєш схилити слухачів до своєї думки (наприклад, що Україна повинна вступити до ЄС), чи хочеш поділитися інформацією без вираження власних поглядів?
- якого плану будеш мати виступ: чи будеш усно виголошувати доповідь, чи хочеш збагатити зустріч мультимедійною презентацією. Чи плануєш заохотити учасників до дебатів?
- де і за яких умов будеш виступати? Варто в'яснити місце і умови виступу, оскільки це має велике значення: як будуть розміщені меблі, чи буде мікрофон, чи будеш користуватися дошкою, фліпчартом, або якоюсь допоміжною технікою, скільки маєш часу. Вудро Вільсон, коли його запитали скільки часу йому займає приготування до виступу, відповів: *“В залежності від ситуації. Якщо мушу виступати протягом 10 хвилин - мені потрібен тиждень, якщо протягом 15 хвилин - 3 дні, якщо 30 хвилин – 2 дні, а якщо мушу виступати впродовж години - починаю одразу”*. В цьому жарті багато істини. Іноді важко витримати часові обмеження, висунуті організатором. Виступаючи занадто довго можемо порушити план або втомити слухачів. Слід пам'ятати, що вони іноді не в змозі запам'ятати надмірну кількість інформації. Тому краще зосередитись на тому, що найважливіше і бути впевненим, що ця інформація буде зрозумілою. А крім того, краще, щоб учасники відчували нестачу інформації (ставили питання, після зустрічі самі пробували знайти додаткову інформацію), ніж надмірну її кількість.



Як уникнути нудьги на зустрічі?

Нудьга на зустрічі часто виникає через відсутність рівноваги між змістом доповіді і потребами слухачів. Уявімо собі, наприклад, типову зустріч на тему „За” і „проти” української інтеграції з ЄС”. По одному мусимо вести зустріч, спрямовану до молоді, а інакше, скажімо, до селян. Найкраще зосередитись на галузі, котра безпосередньо цікавить слухачів. Наприклад, молодь буде найбільш зацікавлена програмою ЄС, котра спрямована на студентів і учнів (наприклад, можливість навчання або волонтерського стажу за кордоном), можливістю легального працевлаштування, вільного перетину кордонів без віз і додаткового митного контролю. А водночас швидше не буде зацікавлена деталями Спільної Аграрної Політики або переговорами про двосторонні торгові контакти.

Якими методами покращити зустріч?

Найкращим методом, який допомагає уникнути нудьги серед слухачів є виклик в них зацікавленості, а також використання нетипових методів. Пам'ятай, що більшість людей буде оцінювати твій виступ на основі емоцій, а не фактичного змісту доповіді. Твоя промова може бути науково цінною, але пересічний слухач цього не зауважить, якщо виголосиш її тихим одноманітним голосом. Якщо будеш мати пляму на светрі або скуйовджене волосся, то на тому одразу зосередиться увага слухачів.

Щоб зустріч була більш цікавою, можеш, наприклад, зробити наступне:

- принеси предмет, на якому зображено те, про що хочеш розповісти (наприклад, карти, фотографії);
- якщо зустрічаєшся з молоддю, можеш на початку зустрічі зробити малу вікторину, зв'язану з темою про котру будеш розповідати;
- додати нетипову статистику (щось, що здивує слухачів);
- можеш зробити віднесення до ситуації, в якій ти сам брав участь, наприклад: "Минулого тижня я зустрів чеха, який розповідав мені скільки користі отримала Чехія зі вступу в ЄС";
- можеш зробити віднесення до спільних справ, наприклад: "Минулого тижня я теж стояв 2 дні у черзі по візу в польському консульстві і я згоден, що треба прискорити процедуру";
- розказати дотеп, анекдот (обережно! не можна перестаратись).

Приклади допоміжних матеріалів, які можна використати під час виступу:

Матеріали	Переваги	Недоліки
Рекламні предмети.	<ul style="list-style-type: none"> • реалістичні; • відносяться безпосередньо до ситуації. 	<ul style="list-style-type: none"> • Відволікають увагу слухачів від спікера; • Більшість групи їх не побачить.
Плакати, малюнки і фліпчарти, намальовані вручну.	<ul style="list-style-type: none"> • до їх приготування можна долучити слухачів; • спонтанні; • створюють творчу, невимушену атмосферу. 	<ul style="list-style-type: none"> • Забирають багато часу; • Вимагають вміння швидко і виразно писати; • Недоречні на офіційних зустрічах; • В великій групі можуть бути незрозумілі.

Матеріали	Переваги	Недоліки
Друковані матеріали, які роздають під час зустрічі.	<ul style="list-style-type: none"> • можуть бути замість конспекту; • становлять матеріал, який учасники зустрічі можуть використати в майбутньому. 	<ul style="list-style-type: none"> • З огляду на готовий матеріал, учасники зустрічі можуть припинити слухати спікера.
Мультимедійні презентації.	<ul style="list-style-type: none"> • створюють враження професіоналізму і солідної підготовки; • дозволяють в цікавий спосіб передати зміст доповіді; • завдяки презентації можна представити велику кількість фотографій і інших матеріалів. 	<ul style="list-style-type: none"> • Вимагають спеціального технічного забезпечення; • Часто треба вимикати освітлення або засувати штори; • Не мобілізують слухачів.

Структура виступу

Кожен впорядкований виступ повинен мати вступ, головну частину та закінчення.

- 1) Вступ: хороший вступ повинен містити такі елементи:
 - привітання слухачів;
 - представлення спікера і пояснення чому ми тут знаходимось;
 - представлення теми, якою хочемо займатися;
 - зацікавлення публіки темою, наприклад завдяки анекдотові, цікавій цитаті, провокаційному питанню, представленні сенсу розмови;
 - представлення по пунктах проблематики розмови, представити основні тези;
 - інформування слухачів про те скільки триватиме доповідь та чи буде після виступу час на запитання від слухачів.
- 2) Головна частина: детальне представлення теми зустрічі, розширення того, що було сказано у вступі. Намагаємось довести, що представлена інформація підтверджує наші тези.
- 3) Закінчення: дозволяє слухачам впорядкувати найважливішу інформацію, а спікеру ще раз зробити акцент на головних тезах. Повинно складатися із:

- сигналу, що доповідь закінчується (слід уникати фраз типу "А тепер закінчуємо", а потім знову поглиблювати теми);
- нагадання основних проблем і тез;
- підсумків;
- анекдоту, жарту;
- подяки, також можна дати свою e-mail-адресу, якщо ми готові в майбутньому відповідати на питання слухачів;
- прощання з публікою.

Схилення слухачів до своєї думки.

Твоєю метою було схилення учасників зустрічі до висвітленої тобою думки, наприклад, що Україна повинна інтегруватися в ЄС. Ефективність доповіді частково залежить від аудиторії. Якщо ти звертаєшся до людей з нижчою освітою, котрі небагато знають про ЄС, краще триматися емоцій і конкретної користі, яку ці люди можуть отримати від євроінтеграції. Пам'ятай, що іноді варто показати незначні мінуси від співпраці з ЄС. В іншому випадку слухачі можуть подумати: „Говорить тільки про переваги. Напевно це не відверто. Напевно нас обманює”. А якщо звертаєшся до інтелігенції, тоді треба представити речові аргументи.

Реакція в важких ситуаціях.

Іноді під час виступів чи проведення зустрічей трапляються важкі, непередбачувані ситуації. Наведемо декілька методів, завдяки яким можна ці проблеми залагодити. Але пам'ятай, що це тільки теоретичні приклади. Кожна ситуація специфічна і спікер повинен завжди знайти добре рішення.

- **"Бумеранг"**. Якщо хтось скаже: „Це нісенітниця”. Можеш відповісти: „Розумію, що ця пропозиція може бути провокаційна. Якщо тобі не подобається, що можеш замість цього запропонувати ?”;
- **будь лідером під час дебатів**. Якщо учасники схильні поговорити про справи, які не стосуються теми зустрічі, намагайся їм виховано перешкодити. Однак, в цьому випадку слід бути еластичним, якщо для більшості учасників є важливим поговорити про конкретну проблему;
- **не дозволяй, щоб хтось очолив зустріч**. Пам'ятай, що це ти її ведеш і маєш право контролювати перебіг.;
- **не забувай про почуття гумору, але й не перестарайся**;
- **не дозволяй, щоб як учасники зустрічі, так і спікери ображали один одного.**

2) Важкі питання і дебати.

Проблеми під час дебатів можуть виникати з двох причин:

- 1) Хтось поставить питання, на яке не можеш відповісти. Не приховуй цього і не відповідай не на тему. Можеш сказати, що ти не експерт в цій області, спробуй теж підказати де зацікавлений може здобути інформацію на цю тему.
- 2) Учасник дебатів переконаний в правоті своїх думок і жодні твої аргументи не можуть його схилити до твоїх тез. В такому випадку не варто сперечатися, оскільки більшість часу, призначеного на дебати, посвятиш одній людині. Інші слухачі можуть мати претензії, якщо не зможуть висловити власну думку. Найкраще в такому випадку ще раз повторити свої аргументи і спокійно підкреслити, що ти з іншою думкою на цю тему не згідний.

Розділ IV

Конспекти лекцій і занять на європейську тематику



Якщо ми хочемо, щоб діяльність Європейського Клубу була ефективною, і щоби з цього мали користь всі учні школи, треба піднімати питання, пов'язані з Європою на уроках, в учнівських колах або на регулярних, відкритих зустрічах членів клубу. В цьому розділі знайдеш зразки конспектів занять на європейську тематику.

1-2 ЄВРОПЕЙСЬКА ТА ІНШІ ЦИВІЛІЗАЦІЇ. ДЕ НАШЕ МІСЦЕ?¹

Мета уроку:

- 1) ознайомити учнів із сучасними поглядами на цивілізаційний розвиток людства, з основними рисами Європейської та інших цивілізацій;
- 2) показати основні підходи до визначення місця тієї чи іншої локальної цивілізації в загальній системі цивілізацій;
- 3) допомогти учням орієнтуватись у сучасному світі, визначати, чим зумовлені ті чи інші особливості розвитку.

Основні поняття: “цивілізація”, “типи цивілізацій”, “цивілізаційні світи”, “Європейська цивілізація”, “європейські цінності”.

Форми роботи на уроці: евристична бесіда, дискусія, міні лекція, робота з документом.

Рекомендації до уроку: тема розрахована на два уроки. Розподіл часу може бути довільним – залежно від рівня підготовки учнів. Основні форми роботи учнів визначено в тексті посібника. Вчителю варто звернути увагу на ключові поняття теми. Бажано давати учням можливість самим визначати їх на основі роботи з текстом посібника, активізуючи власні знання. Вчитель регулює цю роботу, при необхідності переходячи до пояснення матеріалу – залежно від ступеня засвоєння його учнями.

Під час виконання завдань, запропонованих у посібнику, можна організувати групову роботу чи роботу в парах. Це доцільно робити в тих випадках, коли пропонується поміркувати або поміркувати й обговорити. Важливо перед цим ознайомити або нагадати учням правила такої роботи.

¹ Цей конспект походить з публікації «Європейські студії», яку видав Польсько-Український Фонд Співпраці ПАУСІ, Київ 2004.

Матеріал дає також можливість організації дискусії про цивілізаційне місце України. У підготовленому класі з досвідом подібної роботи це буде цілком доцільно. В іншому випадку на це просто не вистачить часу.

Для закріплення матеріалу пропонується організувати роботу з документом. При цьому доцільно поставити такі питання і завдання:

- Що це за документ?
- Що Ви про нього знаєте?
- Виділіть ключові слова в цьому документі.
- Які саме цінності зафіксовані в ньому?
- Чому саме такі цінності?
- Про що це свідчить?
- Чи вони є загальними цінностями (цінностями для всіх)?
- Як вони співвідносяться з європейськими цінностями?

Після цього варто запропонувати учням самостійно зробити висновки.

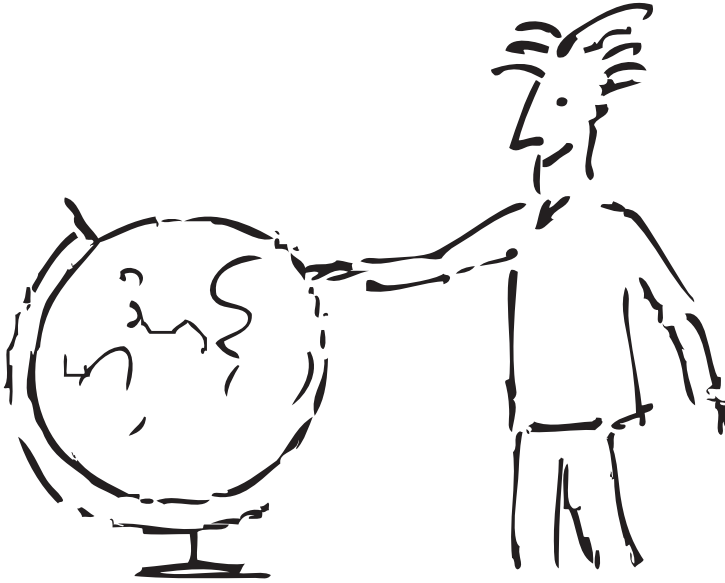
Підбиваючи підсумки уроку, вчитель наголошує на європейському виборі України, підкреслюючи одночасно її самотність.

Доцільно і навіть принципово важливо звернути увагу учнів на те, що європейська цивілізація не є кращою за інші. Просто вони різні, і слід поважати цінності інших цивілізацій, намагатись бути готовими до діалогу.

Як домашнє завдання учням можна запропонувати підготувати короткі промови-апології щодо цінностей інших цивілізацій. Або ж написати коротке есе на тему “Де наше місце?”.

Рекомендована література:

- 1) Мак-Ніл В. Піднесення Заходу. Історія людського суспільства. – К., 2002.
- 2) Кремень В., Ткаченко В. Україна: шлях до себе., - К., 1998.
- 3) Павленко Ю. Історія світової цивілізації., - К., 2000.
- 4) Європейски уроци. Енциклопедичен справочникю – София, 2001. – 226 с.



3 ГЕОГРАФІЧНЕ ПОЛОЖЕННЯ ЄВРОПИ²

Мета уроку:

- 1) закріпити поняття про географічне положення;
- 2) сформувані знання про географічне положення та населення Європи;
- 3) дати уявлення про особливості географічного положення частин (регіонів) Європи; розвивати просторове мислення, уміння створювати образ території;
- 4) виховувати розуміння Європи як спільного дому всіх європейців.

Основні поняття: “географічне положення Європи”.

Форми роботи на уроці: дискусія, робота з картою.

Додаткові матеріали: географічна карта Європи.

² Цей концепт походить з публікації «Європейські студії», яку видав Польсько-Український Фонд Співпраці ПАУСІ, Київ 2004.

Хід уроку:

I. Мотивація навчальної і пізнавальної діяльності учнів. Слово вчителя.

Сьогодні ми будемо говорити про географічне положення Європи. Щоб зрозуміти значення географічного положення тієї чи іншої території для природи, населення і господарської діяльності, ми порівняємо географічне положення Європи з положенням земельної ділянки.

Уявіть, що Ви повинні вибрати земельну ділянку для будівництва свого майбутнього будинку, тут будете жити Ви і Ваші діти, а надалі, можливо, і Ваші онуки. Цілком природно, що Ви будете ретельно підбирати ділянку і при цьому будете враховувати низку факторів: наприклад, сприятливі кліматичні умови, родючий ґрунт, близькість до водойми чи річки, а ще краще – теплого моря. Необхідно, щоб поруч проходила автомобільна дорога, існував під'їзд до ділянки, недалеко знаходилася б залізнична станція (перетинання шляхів сполучення). Бажано, щоб сусіди були Вашими гарними знайомими, причому досить забезпеченими і такими, що вміють утримувати свою ділянку в належному стані, також є важливим, щоб Ви допомагали один одному у вирішенні господарських питань.

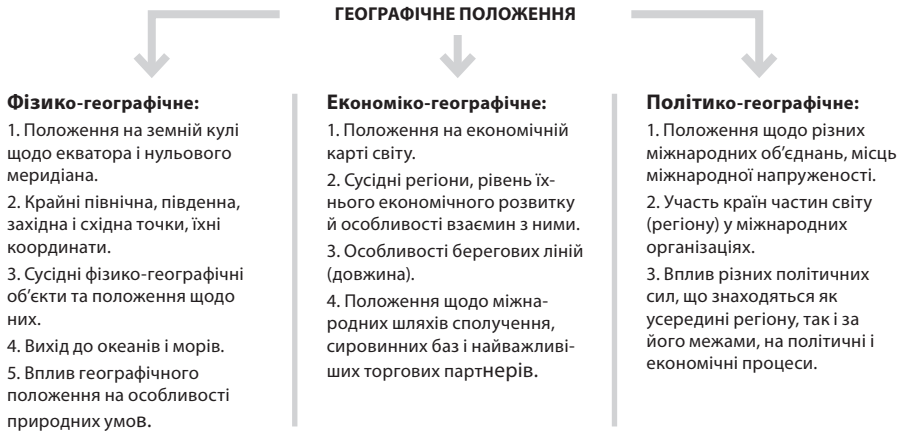
Але такі – ідеальні – умови для життя людей існують вкрай рідко, а в “житті” великих регіонів і частин світу їх взагалі не буває, та й місце “під сонцем” ці географічні об'єкти не обирають, а використовують те, що дала природа, – те, що визначено долею.

Доленосність географічного положення, в першу чергу, стосується його фізико-географічних аспектів, а ось економіко-політико-географічне положення території змінюється з часом, і, якщо докласти зусиль, то ці зміни можуть сприяти розвитку тієї чи іншої території.

Сьогодні ми з Вами спробуємо з'ясувати, що ж у географічному положенні Європи запропоновано її величністю природою і не підлягає змінам, а що створено в процесі розвитку людської цивілізації і може бути змінено волевиявом населення.

II. Вивчення нового матеріалу.

1. Поняття “географічне положення” та його складові.



Звертаємо увагу на те, що географія вивчає природні об'єкти у взаємозв'язку, тому важливо не лише мати уявлення про “сусідів” досліджуваного нами об'єкта, але й зрозуміти, як вони взаємопов'язані з ним, впливають на природу, населення і його господарську діяльність.

2. Фізико-географічне положення Європи.

Ключова проблема: які особливості ФГП Європи зумовляють більш сприятливі природні умови в цій частині світу, порівняно з відповідними їй за широтним розташуванням регіонам Азії?

Зараз наше завдання – якомога точно відповісти на три питання:

- Де знаходиться Європа?
- Які природні об'єкти знаходяться поруч із Європою?
- Як ці об'єкти впливають на природу, населення і його господарську діяльність?

Головне: Європа знаходиться у північній півкулі, основна частина її території розташована в межах помірних широт. Завдяки особливостям фізико-географічного положення Європа має більш сприятливі природні умови, порівняно з регіонами Азії, що відповідають їй за широтним розташуванням.

3. Економіко-географічне і політико-географічне положення Європи.

Ключова проблема: зміни ЄГП і ПГП протягом останнього десятиліття і в найближчому майбутньому.

Головне: Європа має зручне економіко-географічне і політико-географічне положення. Регіон розташований на перехресті міжнародних шляхів сполучення, має сприятливе приморське положення, найбільшими стратегічними союзниками європейців є розвинуті країни, у першу чергу – США і Канада; сусідні регіони мають відносно низький рівень економічного розвитку, але володіють значними природними ресурсами. Останніми роками відбулися якісні зміни усередині регіону: скінчилось протистояння між Заходом і Сходом, з'явилися осередки напруженості на території колишнього СРСР і Югославії. Одним із шляхів розв'язання низки загальноєвропейських проблем є розширення Європейського Союзу на південний схід і схід Європи.

III. Запитання та завдання.

1) З поданого списку об'єктів, які впливають на природу і господарську діяльність населення Європи, учні обирають найбільш цікавий і готують повідомлення про нього.

Список об'єктів:

- Північноатлантична течія;
- області максимального та мінімального тиску;
- Середземне море;
- об'єкт на вибір.



Рекомендована література:

1) Яценко Б. П. Соціально-економічна географія світу К.: Освіта. 1998.

3.1 НАСЕЛЕННЯ ЄВРОПИ³**Мета уроку:**

- 1) розширити й поглибити знання учнів про населення Європи;
- 2) формувати уміння працювати з додатковими джерелами знань;
- 3) розвивати мислення, творчі здібності.

Основні поняття: «населення Європи».

Форми роботи на уроці: інтерактивна гра “Прес-конференція”.

Додаткові матеріали: карта Європи.

Хід уроку:

На попередньому етапі учні самостійно вивчають матеріал, присвячений темі «Населення Європи», обирають головних діючих осіб – «жителів» п'яти європейських країн і двох «демографів» – фахівців із населення. «Європейці» представляють по одній країні від Північної, Середньої, Південної, Центральної і Східної Європи.

Країни потрібно підбирати, з одного боку – яскраві й цікаві, з іншого – такі, що мають притаманні для даного регіону риси. Причому знати про обрані країни повинні лише виконавці головних ролей.

Приклади країн:

Північна Європа (Швеція, Фінляндія).

Середня Європа (Німеччина, Франція).

Південна Європа (Іспанія, Греція).

Центральна Європа (Польща, Словаччина).

Східна Європа (Росія).

³ Цей конспект походить з публікації «Європейські студії», яку видав Польсько-Український Фонд Співпраці ПАУСІ, Київ 2004.

При обранні головних діючих осіб уроку необхідно враховувати інтереси учнів, їхнє бажання виконувати ту чи іншу роль, уміння працювати з додатковою літературою, творчі здібності, наявність додаткових джерел знань.

Учитель допомагає «жителям» європейських країн і «демографам» підібрати літературу, видає учасникам прес-конференції візитні картки європейських країн з населенням понад 1 млн. осіб.

Інші учні класу готують питання, відповіді на які вони хотіли би почути від головних діючих осіб. Основна частина питань збирається на попередньому етапі і передається «жителям» європейських країн і «демографам». «Європейці» готують інформацію не тільки про населення своїх країн, вони вивчають їхню історію, географію, економіку, збирають дані про найбільш яскраві особистості в історії і культурі даної країни.

Питання можна поділити на групи за рівнем складності: побудовані на матеріалі, викладеному в підручнику; такі, що потребують глибоких географічних і історичних знань про країну; такі, що потребують аналізу наявних статистичних даних.

Учням класу вчитель пропонує виступити у ролі журналістів, працівників інших засобів масової інформації. Наприклад, телебачення: освітні, науково-популярні, пізнавальні, розважальні програми. Виходячи з цього, питання можуть мати різну спрямованість.

На уроці розглядаються такі країни: Німеччина, Швеція, Іспанія, Польща, Росія. На першому етапі кожний з «європейців» робить до шести повідомлень. У трьох перших міститься інформація про регіон, в наступних він розповідає про «свою» країну, але не називає її. Чим далі, тим інформація стає більш докладною та загальновідомою. Завдання для учнів: якомога раніше визначити, про який регіон, про яку країну йдеться, і написати їхні назви на контрольному листку.

Контрольний листок отримують усі учні-«журналісти». На цьому листку вони пишуть назви регіону і країни, складають невеличке «есе» про прес-конференцію (у чорновому варіанті). Кількість балів, котрі отримає кожен з учнів, залежить від того, на якому етапі були вгадані назви географічних об'єктів (від 3 до 1 бала), і змісту «есе», що вони підготують під час уроку.

Перший етап.

Виступ «європейців» із повідомленнями про свої регіони і країни.

Житель Німеччини

Представляє регіон Середньої Європи

- 1) На регіон припадає чверть запасів кам'яного вугілля в Європі.
- 2) Тут знаходиться найбільш густа мережа міст у Європі, її каркас створюють міські агломерації, їх на батьківщині цієї форми розселення – понад 100. Це – світовий рекорд.
- 3) Найпоширеніші народи в регіоні – німці, французи й англійці.

Презентація країни

- 1) Країна має дуже вигідне географічне положення, її територія трохи нагадує букву Р, підстава якої знаходиться в центрі Європи, а верхня частина оконтурена водами двох морів Атлантичного океану.
- 2) Господарство країни нагадує точно налагоджений механізм, що багато в чому відповідає таким рисам характеру його жителів, як точність, пунктуальність, заощадливість. Якщо це помножити на професіоналізм, високий рівень освіти і кваліфікацію трудових ресурсів – Ви отримаєте високоякісну, надійну і дорогу продукцію, якою славиться країна в усьому світі.
- 3) Клімат досить м'який, відносно суворі зими в гірських районах, середньорічна кількість опадів – 600-700 міліметрів. Кліматичні умови сприяють розвитку сільського господарства і є однією з причин досить розгалуженої річкової мережі. Найбільшими ріками є Рейн, Везер, Ельба, Дунай.

Житель Росії

Представляє регіон Східної Європи

- 1) Понад 75% території регіону займають рівнини, гори «облямовують» його зі сходу.
- 2) У північній частині регіону клімат – субарктичний і арктичний.
- 3) Назва цього регіону подібна до назви найбільшої рівнини на території Європи.

Презентація країни

- 1) У країні проживає невелика група саамів, вони належать до перехідної раси, що склалася в процесі тривалої взаємодії північних європеоїдів і монголоїдів.
- 2) У цій країні велика частина віруючих – православні, одночасно тут проживають мільйони мусульман.
- 3) Країна має наймогутніший природно-ресурсний потенціал у Європі.

Житель Іспанії

Представляє регіон Південної Європи

- 1) Гори займають у цьому регіоні 75% території.

- 2) До складу регіону входять вісім країн і одна залежна територія. Одна країна цього регіону не є членом ООН.
- 3) Майже всі країни регіону знаходяться на півостровах і островах Середземного моря.

Презентація країни

- 1) Середня температура липня – +27°C, січня – -1°C. Більше половини території країни займає степ з малородючими ґрунтами і бідною рослинністю.
- 2) У цій багатонаціональній католицькій країні, поряд із офіційною мовою, в окремих областях існують інші офіційні мови.
- 3) Найбільші міста цієї країни – Мадрид і Барселона.

Житель Польщі

Представлення регіону Центральної Європи

- 1) Клімат на більшій території регіону – помірно-континентальний, природа різноманітна, наприкінці XX сторіччя тут було створено багато національних парків та інших природоохоронних територій.
- 2) В останніх 10 років для більшості країн регіону характерний негативний природний приріст (депопуляція).
- 3) Число країн регіону значно збільшилося в результаті розпаду деяких держав.

Презентація країни

- 1) На півночі країни переважають низовини, у центрі і на півночі – височини, лише крайня північ і північний захід зайняті мальовничими горами.
- 2) У цій країні проживають близько 300 тис. українців, а в Україні живуть близько 200 тисяч представників корінної національності цієї держави.
- 3) Один із найвідоміших письменників цієї країни й усього світу – Адам Міцкевич. Його твори перейняті гарячою любов'ю до країни, її природі і людей, вони сповнені переживаннями за їхнє майбутнє.

Житель Швеції

Представлення регіону Північної Європи

- 1) Особливістю країн регіону є високий рівень соціального захисту населення. Економіку цих країн можна назвати соціальною ринковою економікою.
- 2) Густина населення – близько 20 людей на 1 км². Тривалість життя в країнах регіону – майже 80 років, дуже високий тут пенсійний вік – так, в одній із країн він складає 67 років як для чоловіків, так і для жінок.
- 3) Майже всі країни мононаціональні: так, у Ісландії 98,3% населення – ісландці.

Презентація країни

- 1) Територія країни витягнута з півдня на північ майже на 160 км і частково знаходиться за Північним полярним колом.
- 2) У країні найбільша тривалість життя і найнижча дитяча смертність у Європі.
- 3) Найважливішими природними багатствами цієї країни є ліс і залізна руда. У столиці цієї держави вручають Нобелівську премію.

Другий етап

Варіанти питань і відповідей на прес-конференції:

Які особливості національного складу населення країн Західної Європи?

Національний склад населення досить складний. Велика частина жителів говорить мовами, що належать до індоєвропейської родини (романська і німецька групи). Більшість країн – мононаціональні. До двонаціональних належить Бельгія, а Швейцарія, Іспанія і Великобританія – багатонаціональні країни.

Які особливості розміщення населення Центральної і Східної Європи?

Населення розміщене досить нерівномірно: при середньому показнику близько 90 людей на км² є країни, де цей показник утричі нижчий – це Росія (європейська частина) і Естонія. Максимальна густина населення – в Чехії, Польщі і Молдові, вона становить 120-130 людей на км².

Розкажіть про розміщення населення у Німеччині.

Німеччина належить до числа найбільше густонаселених країн світу: навіть у людній Західній Європі показник густоти, що становить 229 людей на км², є високим. Населення розміщене по території досить рівномірно.

Коли відбувся поділ християнства? Які особливості і географія основних гілок цієї релігії?

В XI столітті християнство розпалося на два напрямки: католицизм і православ'я. Якщо католики підлеглі тільки Папі римському, то в православних існують незалежні (автокефальні) церкви. Є й інші відмінності: наприклад, у відправленні служб – католики хрестять дітей, обливаючи їх водою, а православні – тричі занурюючи їх у воду.

Католиків на Землі – близько мільярда, приблизно половина їх живуть в Латинській Америці. Приблизно 200 млн. католиків проживають у Західній і Центральній Європі. Православ'я найбільш поширене в Центральній і Східній Європі, прихильників цієї віри – понад 150 млн. осіб.

У XVI ст. від католицизму відколовся протестантизм, він відкинув владу Папи римського й організував третій напрямок християнства. Протестантизм висунув три нових принципи в християнстві: порятунок особистою вірою, священство усіх віруючих і винятковий авторитет Біблії, кожен християнин має право проповідувати і робити богослужіння без посередників, тобто церкви і священників.

Найбільшими напрямками протестантизму є лютеранство і кальвінізм, існує низка церков і течій, іменованих «пізнім протестантизмом»: до їхнього числа належать свідки Єгови, баптисти, адвентисти, п'ятидесятники. Найбільша кількість протестантів – у країнах Північної і Середньої Європи, а також у Північній Америці.

Розповідати про релігійний склад населення Європи.

Основна релігія жителів регіону – християнство, тут представлені всі три його гілки. У Північній Європі переважають протестанти, причому більшість з них – лютерани. Лютеранство поширене і на півночі Німеччини, інші протестантські церкви «поділили» Великобританію і Нідерланди, на іншій частині Середньої Європи переважає католицизм. Але найбільше могутньо ця церква представлена в Південній Європі, особливо в Італії, Іспанії, Португалії, є тут і православні (Греція). Треба сказати, що в більшості країн релігія суттєво впливає на всі сторони життя: так, у країнах Північної Європи державні посади можуть обіймати лише протестанти, у Південній Європі серйозною проблемою довгий час були розлучення, тому що церква їх забороняла. У Центральній і Східній Європі більше прихильників православної і католицької релігій, є тут представники протестантизму і мусульманства.

Сьогодні середня тривалість життя в Західній Європі перевищує 75 років. А яким був цей показник триста-чотириста років тому?

Середня тривалість життя протягом багатьох століть складала лише 30-35 років. Людина в ті часи була беззахисною перед епідеміями смертельно небезпечних хвороб. Так, у середині XVI ст. населення Європи зазнало колосальних втрат від чуми.

Що таке “демографічний вибух” і “демографічний перехід”?

Демографічним вибухом називають процес різкого збільшення приросту населення. В окремі періоди ХХ сторіччя населення Європи і світу зросло на 2% у рік: якщо в 1950 році на Землі проживали приблизно 2,5 млрд. людей, то в 2000 році – вже понад 6 млрд.

Демографічним переходом називають послідовну зміну показників народжуваності, смертності і природного приросту в міру соціально-економічного розвитку країн світу. На сучасному етапі багато європейських країн проходять третю фазу демографічного переходу, для якої характерне уповільнення зниження народжуваності при деякому підвищенні смертності – при цьому природний приріст зберігається на невисокому рівні, а іноді відсутній.

Які характерні риси першого типу відтворення?

Перший тип відтворення охарактеризований низькими показниками народжуваності, смертності і природного приросту, його часто називають «простим відтворенням», коли під час зміни поколінь чисельність населення майже не збільшується, і «звуженим» – коли зменшується. Перший тип відтворення характерний для країн Європи, а також для Північної Америки, окремих держав Східної і Південно-Східної Азії, Австралії.

Чому в європейських країнах низька народжуваність?

Зниження народжуваності пов'язане з цілою низкою факторів: у першу чергу – зі зміною соціального статусу жінки в суспільстві, її залученням до суспільного виробництва, а також із розвитком медицини, поліпшенням добробуту населення, покращанням його освітнього і культурного рівня та старінням населення. Залучення жінок до суспільного виробництва змушує їх обмежувати число народжень, тому що робота разом із виконанням сімейних обов'язків різко збільшує навантаження на організм. Зростання освітнього рівня призводить до підвищення шлюбного віку: шляхом досліджень встановлено, що жінки з вищою освітою, у середньому, мають у 2-3 рази менше дітей ніж жінки з початковою освітою.

У Центральній і Східній Європі ситуація погіршується складним соціально-економічним, а в ряді країн – і політичним положенням. На прикладі постсоціалістичних країн із перехідною економікою ми бачимо, що населення реагує на зниження рівня життя і соціальну нестабільність зменшенням народжуваності.

Як буде змінюватися кількість населення Європи в майбутньому?

Сьогодні в Європі проживають близько 700 млн. людей (із Росією). Передбачається, що в першій половині XXI століття зростання кількості населення припиниться, а потім у більшості країн приріст населення стане негативним, тобто смертність буде перевищувати народжуваність. У результаті кількість населення Європи до 2050 року дещо зменшиться.

Що таке «вікова структура населення»?

Вікова структура – це розподіл населення по вікових групах. Зазвичай виділяють три основні вікові групи: молодшого (діти від народження до 14 років), середнього (від 14 до 59 років) і літнього (від 60 років і більше) віку. Вікова і статевая структура – одна з найважливіших характеристик населення, що являє собою великий інтерес із соціально-економічної точки зору. Вона використовується для розрахунку існуючої і прогнозованої кількості трудових ресурсів, пенсіонерів, дошкільників і школярів.

Які особливості вікової структури країн Південної Європи?

В цілому вікова структура цих країн ближча до середньоєвропейських показників: молодша вікова група складає (у середньому) від 15 до 18%, середня – від 61 до 64%, старша – від 19 до 22%. Однак треба відзначити найнижчий показник частки молодшої вікової групи в Італії: тут лише 14% населення віком до 14 років, у цій же країні найбільша частка представників старшої вікової групи – 24%. Таким чином, Італія є найбільш «літньою» країною в Європі, і це не дуже приємне лідерство.

Примітно, що в Європі, більш «молодим» виглядає населення центральної її частини, хоча, відповідно до світових понять, там теж відбувається старіння націй.

Як відомо, в 2000 році чоловіків у світі нараховувалося на 45 мільйонів більше ніж жінок. У Європі картина протилежна – жінок більше ніж чоловіків. Пояснить цей факт.

У чисельній «перевазі» чоловіків «винуваті» азіатські країни, особливо – Китай, Індія, мусульманські держави. Середні цифри, як часто це буває, часом приховують зовсім протилежні тенденції, ось і в даному випадку вони не дають точного уявлення про статевий склад населення різних країн і різних вікових груп. Як відомо, на кожних 100 дівчаток, у середньому, народжується-

ся 104-107 хлопчиків – значить, у початковий період життя хлопчиків більше ніж дівчаток у будь-якій країні. Надалі сили набирають біологічні і соціальні закони. На думку фізіологів, чоловічий організм у дитячому віці є менш життєстійким, і тому хлопчиків помирає більше, на визначеному етапі це призводить до вирівнювання чисельності чоловіків і жінок, а далі ми спостерігаємо діаметрально протилежну ситуацію в різних групах країн.

У європейських країнах на 100 жінок припадає 95-97 чоловіків. Умови життя і положення в суспільстві у чоловіків і жінок тут однакові, тому в такій ситуації вищий показник смертності у чоловіків пов'язаний з особливостями фізіології, травматизмом, професійними захворюваннями і шкідливими звичками. Тому для цієї групи країн характерним є перевищення кількості жінок над чисельністю чоловіків, особливо яскраво це проявляється у віці 60 років і більше – адже при однакових соціально-економічних умовах жінки живуть на 5-8 років довше ніж чоловіки.

Що таке «працездатне і економічно активне населення»?

Головним критерієм для розрахунку кількості трудових ресурсів є вік. Так, у міжнародній статистиці працездатним вважається населення у віці від 15 до 65 років. Але не все населення, що належить до трудових ресурсів, зайнято в суспільному виробництві. Дійсно, частина населення не має необхідних для виконання тієї чи іншої роботи фізичних і психологічних здібностей, значна кількість людей, у першу чергу – жінки, ведуть домашнє господарство. Тому, одночасно з поняттям «трудоі ресурси», використовується поняття «економічно активне населення» (ЕАН). Економічно активне населення – це частина трудових ресурсів, зайнята в суспільному господарстві. Статистика ООН включає до ЕАН і безробітних.

У європейських країнах приблизно 45% населення належить до економічно активного, у низці країн, наприклад Португалії, Швейцарії, цей показник становить близько 50%.

Хто належить до категорії безробітних? Який рівень безробіття в європейських країнах?

Відповідно до рекомендацій Міжнародної організації праці до безробітних належать особи віком від 15 років і більше, які в певний період не мали роботи, займалися її пошуками і були готові стати до роботи. Рівень безробіття в західноєвропейських країнах різниться: від 2,6% у Норвегії до 14% в Італії, середній показник становить 6-8%.

У постсоціалістичних країнах безробіття у відкритій формі проявилось протягом останніх 10-15 років і в низці країн досягло *10 і більш відсотків*, при цьому значна частина населення зайнята неповний робочий тиждень.

У колишніх республіках Югославії безробіття досягає 30%. Причина – наслідки військових дій, а також економічні труднощі перехідного періоду.

Які особливості міграційних процесів у Європі в останні роки?

Кінець ХХ століття охарактеризований посиленням міграційних процесів у цій частині світу. Це пояснюється розпадом світової соціалістичної системи і низки багатонаціональних держав, а також військовими конфліктами в колишній Югославії.

У 90-х рр. ХХ ст. зростає еміграція висококваліфікованих кадрів із країн-членів СНД і Центральної Європи до країн Західної Європи. Це зумовлено величезною різницею в оплаті праці фахівців у різних країнах і бажанням розвинутих країн залучити до своєї економіки працівників дефіцитних спеціальностей, заощадивши при цьому на їхньому навчанні. Наплив іммігрантів у Західну Європу в останнє десятиліття ХХ століття складав понад 150 тис. осіб на рік.

Німеччина традиційно приймає багато іммігрантів. Яка їхня загальна кількість у Німеччині і звідкіля вони приїхали?

У Німеччині нараховують близько 7 млн. іммігрантів, вони покликані заповнити нестачу робочих рук, необхідних на трудомістких і малооплачуваних виробництвах. В основному, це турки (курди), боснійці, серби, італійці, хорвати, греки, іспанці, євреї, в останнє десятиліття в країну повертаються етнічні німці, у тому числі з держав-членів СНД.

Що таке “урбанізація”? Які процеси супроводжують урбанізацію?

Урбанізація – це процес збільшення чисельності міського населення, зростання міст і їхньої ролі в економічному і політичному житті держави й усього світу. Цей процес також охарактеризований концентрацією в містах промислового виробництва, підприємств і установ сфери послуг, популяризацією міського способу життя.

Багато розвинутих країн Європи майже досягли «стелі» у зростанні міського населення. Тому тут почалася субурбанізація, тобто переїзд населення з міст

у пригород, він стимулює розвиток міських агломерацій, коли міський спосіб життя з його зовнішніми атрибутами – сучасними житловими будинками, промисловими підприємствами, транспортними магістралями – «порушує» офіційні кордони міста й виходить на найближчі його передмістя. Субурбанізація розглядається як можливе майбутнє в розселенні жителів розвинутих країн.

Найбільш розвинутих країн Європи торкнувся й інший процес – рурбанізація: його суть полягає у поширенні міського способу життя на сільську місцевість.

Наскільки ми знаємо, у Німеччині процес урбанізації має свої особливості, розкажіть про них.

Німеччина – це високо урбанізована держава. У міських населених пунктах тут проживають понад 90% населення. Велике значення мають міста з населенням понад 100 тис. осіб. Зазвичай такі міста мають багаті й цікаві «біографії» – це старі релігійні, університетські й адміністративні центри, що належали понад двом десяткам країн і «дробили» територію сучасної Німеччини до середини ХІХ століття.

Розміщення, роль і людність міст – це «плід» природних умов, історичного й економічного розвитку. Багато міст «тяжіють» до Рейну і його притоків: на карті система цієї головної «німецької» річки має вигляд блакитної нитки, на яку «нанизані» міста. Серед них – найбільший річковий порт світу Дуйсбург, а також Ессен, Дюссельдорф, Дортмунд, Кельн, Майнц, Франкфурт-на-Майні, Мангейм. «Сузір'я» найбільших міст Німеччини доповнюють «представники» інших районів країни: у першу чергу, це столиця, Берлін (3,5 млн. жителів), а також Гамбург (1,7 млн. жителів), Мюнхен (1,2 млн. жителів), Лейпциг і Дрезден (по 0,5 млн. жителів).

У Західній Європі багато міських агломерацій. Які з них найбільші?

Найбільші міські агломерації — Лондонська (12 млн. осіб), Рейнско-Рурська (11 млн. осіб) і Паризька (10 млн. осіб).

Низка агломерацій, розташованих уздовж Рейну, – Кельнська, Ессенська, Дюссельдорфська, Дуйсбурзька, а також кілька міст Нідерландів утворюють Рейнський мегалополіс із населенням у 30 млн. осіб. Разом з Англійським мегалополісом, а також Міланською, Туринською (Італія), Ліонською і Мар-

сельською (Франція) агломераціями, Рейнський мегалополіс є найбільшим «витвором» урбанізаційного процесу в Європі.

Що Ви можете сказати про урбанізацію в країнах Північної Європи?

У Північній Європі відсоток міського населення складає від 60% у Фінляндії до 92% в Ісландії, причому в Ісландії для одержання статусу міста достатньо 200 жителів. Найбільшими містами тут є столиці Швеції і Данії – Стокгольм і Копенгаген.

Ви представили Адама Міцкевича як одного з видатних поетів дев'ятнадцятого століття. Який його твір Ви можете порекомендувати прочитати?

Якщо Ви хочете більше довідатися про Польщу та її історію – прочитайте поему «Пан Тадеуш». З цього твору Ви дізнаєтесь про життя польської шляхти, побут і традиції того часу, перейметеся любов'ю автора до Польщі. Це справжній шедевр польської і світової літератури. Примітно, що твори А. Міцкевича перекладали такі видатні поети, як О. С. Пушкін і М. Ю. Лермонтов.

На заключному етапі уроку виставляється оцінка кожному з «європейців» і «демографів», учні здають картки з відповідями і своєю думку про прес-конференцію, викладену на папері («есе»).

Таким чином, учитель має можливість оцінити всіх учасників уроку – прес-конференції.

Домашнє завдання:

Здійснити аналіз прес-конференції і самоаналіз своєї участі в ній. Зазначити переваги і недоліки в її проведенні.

Запитальник для аналізу уроку і своєї участі в ньому

- 1) Мені урок сподобався (не сподобався)... тому що...
- 2) Цей урок кращий (гірший) ніж стандартний... тому що...
- 3) Я міг виступити краще ніж... тому що...
- 4) Я хотів би дізнатися більше про...
- 5) Найбільш вдалим був виступ ... тому що...
- 6) Мені не сподобався виступ... тому що...
- 7) На уроці я хотів би...
- 8) Наступного разу буду більш активно (менш активно) брати участь у підготовці і проведенні подібного уроку, тому що...

Рекомендована література:

- 1) Безуглий В. В., Козинець С. В. Регіональна економічна та соціальна географія світу. – К.: Академія, 2003.
- 2) Максаковский В. П. Географическая картина мира: 230 “каналов углубления” к курсу «Экономическая и социальная география мира» (10 класс). Ч. I. Общая характеристика, мира. - Ярославль: Верхняя Волга. 1998.
- 3) Отчет о мировом развитии. 1994. Инфраструктура и развитие. – Вашингтон: Всемирный банк, 1994.
- 4) Юрківський В. М. Регіональна економічна і соціальна географія. Зарубіжні країни. - К.: Либідь, 2000.
- 5) Statistical Yearbook (Щорічне статистичне видання ООН).
- 6) World Bank Atlas (Атлас Всесвітнього банку).

4 ЄВРОПЕЙСЬКІ ДЕРЖАВИ – МИНУЛЕ І СУЧАСНЕ⁴

Мета уроку:

- ознайомити учнів з основними етапами розвитку європейської цивілізації та їхніми характерними рисами;
- показати роль європейських цінностей в житті європейського суспільства та історію їхнього формування;
- допомогти учням розвивати критичне мислення, навички аналізу та історичного мислення.

Основні поняття: «Європа», «Європейська цивілізація», «Середньовіччя», «індустріальна цивілізація», «демократія», «постіндустріальна (інформаційна епоха)», «глобалізація».

Форми роботи на уроці: евристична бесіда, мінілекція, дискусія.

Рекомендації до уроку:

На початку уроку вчитель проводить бесіду з учнями з метою актуалізації набутих знань. Головна мета – перевірити і, можливо, поглибити розуміння

⁴ Цей конспект походить з публікації «Європейські студії», яку видав Польсько-Український Фонд Співпраці ПАУСІ, Київ 2004.

учнями понять “європейська цивілізація” та “європейські цінності” (до 5 хвилин).

Потім варто організувати міні-дискусію про “кінець історії”. Це може бути здійснено також у формі вільної дискусії з висловленням індивідуальних міркувань учнів. Можливий варіант з організацією групової роботи. У цьому випадку учні об’єднуються у дві групи. Одна отримує завдання знайти аргументи на користь цієї тези, а інша – проти неї (можливе поставлення випереджувального завдання на попередньому уроці). Бажано, щоб учні наводили конкретні приклади із сучасної історії. Підсумки дискусії підводить вчитель (до 10 хвилин).

Далі вчитель переходить до опрацювання нового матеріалу. Власне, він не є в повному розумінні новим, тому в достатньо підготовленому класі воно може здійснюватись у формі бесіди з опорою на знання учнів, набуті в курсі історії. В менш підготовленому класі доцільно проводити це опрацювання у формі мінілекції.

Особливу увагу доцільно звернути на характеристику індустріальної та постіндустріальної епохи, оскільки саме в цей період формуються остаточно основні європейські цінності і починається “панування Заходу”. Обговоренню цієї тези також варто присвятити увагу. Особливо важливо, щоб учні визначили, чим, власне, було забезпечене це панування.

Також при наявності часу доцільно організувати дискусію про демократію як найкращу з можливих форму правління. Якщо часу на це не залишається, можна дати це як домашнє завдання – оформити як есе (доцільно жорстко встановити його розмір – це сприятиме формуванню чіткості та ясності думки).

Окремо варто попрацювати з поняттям глобалізації, наголосивши на об’єктивному характері цього процесу, але підкресливши як його позитивні, так і негативні риси.

Як підсумок уроку є сенс знову повернутись до тези Ф. Фукуями і обговорити її з точки зору глобалізації. Не варто боятись різних точок зору, в тому числі і негативних. Важливо, підводячи підсумки уроку наголосити на плюралізмі думок як одній з європейських цінностей і ще раз повернутись до тези про їх загальнолюдське значення.

Домашнє завдання:

- опрацювати текст параграфу, запитання і завдання до нього;
- написати есе, теми: «Теза В. Черчілля про демократію як кращу з можливих форм правління» або «Глобалізація – “за” і “проти”».

Рекомендована література:

- 1) Дейвіс Н. ЄВРОПА: ІСТОРІЯ. - К., 2000.
- 2) Мак-Ніл В. Піднесення Заходу. Історія людського суспільства. – К., 2002.
- 3) Історія сучасного світу (за ред. Ю. А. Горбаня). – К., 2001.
- 4) Павленко Ю. Історія світової цивілізації., - К., 2000.

5 МІСЦЕ УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ІСТОРІЇ⁵

Мета уроку:

- ознайомити учнів з головними особливостями історії України, показати її місце на перехресті цивілізаційних світів;
- показати своєрідність української історії, місце і роль України в європейській цивілізації;
- допомогти учням виробити вміння аналізувати документи, формувати і висловлювати власну точку зору, проводити порівняльний аналіз.

Основні поняття: “геополітичне положення”, “цивілізаційні світи”, “західно- і східнохристиянські цивілізації”, “перехідний тип цивілізаційного розвитку України”.

Форми роботи на уроці: евристична бесіда, дискусія, мінілекція, робота з документом та схемою.

Рекомендації до уроку:

На початку уроку вчитель проводить роботу з актуалізації набутих раніше знань. Вона проводиться або у формі бесіди по запитаннях і завданнях попереднього параграфу або у формі зачитування і короткого обговорення

⁵ Цей конспект походить з публікації «Європейські студії», яку видав Польсько-Український Фонд Співпраці ПАУСІ, Київ 2004.

есе (домашнє завдання). Важливо переконатись, що учні розуміють поняття “цивілізація”, “європейські цінності”, пам’ятають основні етапи історичного розвитку Європи та розуміють їхні основні риси(5–7 хвилин).

Наступний етап уроку – організація роботи з джерелами. Це може бути як індивідуальна, так і групова робота. Можливий варіант, коли кожна група опрацьовує всі джерела, а також варіант, при якому група опрацьовує одне джерело, а потім групи порівнюють свої висновки. Вибір варіанту залежить від вчителя і повинен бути зумовлений рівнем підготовки конкретного класу, а також міркуваннями щодо розмаїття видів і форм роботи.

Учні повинні дійти висновку, що в усіх джерелах підкреслюється своєрідність положення України “між сходом і заходом”. В підготовленому класі учні повинні звернути увагу на нюанси думок різних авторів (5 – 7 хвилин).

Подальша робота також залежить від рівня підготовки конкретного класу. В менш підготовленому доцільно викладати матеріал вчителю, а в більш підготовленому класі можна організувати роботу у формі порівняльного аналізу європейської і української історії з можливим заповненням відповідної таблиці. В такому випадку учні визначають етапи історії Європи і визначають основні параметри української історії цього періоду. В іншому випадку складання такої таблиці варто запропонувати учням як домашнє завдання.

Центральне місце уроку повинна займати робота зі схемою, яка ілюструє геополітичне становище України та її місце між різними цивілізаційними світами. Ця робота організується під керівництвом вчителя і з його коментарями. Варто звернути увагу на питання і завдання до схеми.

Ключові висновки, з огляду на їхню важливість, доцільно сформулювати вчителю. Особливо важливо звернути увагу на своєрідність геополітичного становища України, на перехідний характер її цивілізації, підкресливши все ж її спорідненість з європейською цивілізацією.

Домашнє завдання:

- опрацювати текст параграфу та відповісти на питання до нього;
- скласти порівняльно-синхроністичну таблицю “Історія Європи та історія України”(на матеріалах § 4-5).

Рекомендована література:

- 1) Дейвіс Н. ЄВРОПА: ІСТОРІЯ. - К., 2000.
- 2) Мак-Ніл В. Піднесення Заходу. Історія людського суспільства. – К., 2002.
- 3) Кремень В., Ткаченко В. Україна: шлях до себе., - К., 1998.
- 4) Лисяк- Рудницький І. Історичні есе. В 2-х тт., - К., 1994.
- 5) Грицак Я. Нарис історії України: Формування модерної української нації XIX – XX ст. – К., 2000.

6 РОЗВИТОК МІЖНАРОДНИХ ПЕРСПЕКТИВ: ЄВРОПА І СВІТ⁶**Мета уроку:**

- ознайомити учнів з основними напрямками міжнародного співробітництва;
- показати місце Європи в сучасному світі, головну мету міжнародного співробітництва зробити світ більш безпечним;
- допомагати учням набувати навичок аналізу фактів, здобувати і аналізувати інформацію.

Основні поняття: “глобалізація”, “міжнародне співробітництво”, “Європейський Союз”, “стабільність”, “миротворча місія”, “гуманітарна допомога”.

Форми роботи на уроці: евристична бесіда, мінілекція, робота в групах.

Рекомендації до уроку:

Оскільки матеріал даного параграфу несе велику інформаційну насиченість, рекомендується на цьому уроці більше часу приділити розповіді вчителя, в якій він повинен дати достатній фактологічний матеріал, визначити основні напрямки міжнародного співробітництва. Доцільно залучити додатковий матеріал з преси і особистого досвіду. Можливо є сенс дати учням на попередньому уроці випереджальне завдання зібрати матеріали з преси про сучасне

⁶ Цей концепт походить з публікації «Європейські студії», яку видав Польсько-Український Фонд Співпраці ПАУСІ, Київ 2004.

міжнародне співробітництво, самміти “Великої сімки”, миротворчі операції тощо.

Для актуалізації навчального матеріалу рекомендується розпочати урок з евристичної бесіди на основі аналізу фактологічного матеріалу, поданого в посібнику.

Очікуваний висновок, до якого повинні дійти учні, керовані вчителем: велика роль Європи в сучасному світі, визначена її історією, особливостями розвитку європейської цивілізації, а отже – велика відповідальність Європи перед людством.

Наступний етап уроку – лекція вчителя, в якій він пояснює, чим зумовлена ця роль Європи та європейської цивілізації. Доцільно звернути увагу на динамізм як одну з визначальних рис, властивих європейській цивілізації. Варто звернути увагу також на необхідність і неминучість міжнародних контактів і міжнародних зв'язків, на роль цих контактів у взаємному збагаченні різних народів і культур.

Окремо організовується робота з текстом посібника про основні напрямки міжнародного співробітництва. Важливо переконатись, що учні зрозуміли і засвоїли їх.

Після цього, спираючись на засвоєний матеріал, організується робота в групах. Створюється вісім груп, кожна з яких отримує завдання визначити основні напрямки, форми і зміст міжнародної діяльності Євросоюзу з різними партнерами (див. посібник).

Після закінчення роботи в групах їхні спікери інформують клас про результати свого мінідослідження. Під керівництвом вчителя учні повинні визначити спільне і відмінне в напрямках співробітництва Євросоюзу з різними регіонами і міжнародними організаціями.

Домашнє завдання:

- опрацювати текст параграфу та відповісти на питання до нього;
- визначити і записати в зошити основні напрямки і форми співробітництва України з Євросоюзом(на основі аналізу матеріалів ЗМІ).

Рекомендована література:

- 1) Історія сучасного світу (за ред. Ю. А. Горбаня). – К., 2001.
- 2) “Путеводитель по Євросоюзу”: www.eu-ukraine.kharkov.ua
- 3) “ЕС та світове об’єднання”: http://www.eur.ru/ru/p_418.htm

7 ПОЛІТИЧНА ПАЛІТРА ЄВРОПИ⁷

Мета уроку:

- ознайомити учнів з основними формами держави, які існують у сучасній Європі, із класифікацією політичних партій та основними ознаками демократії;
- продемонструвати роль різних політичних інститутів у житті європейських країн;
- допомогти учням розвивати критичне мислення, навички аналізу різноманітних явищ політичного життя.

Основні поняття: “форма держави”, “демократія”, “громадянське суспільство”, “політична система”, “політична партія”, “політичний спектр”.

Форми роботи на уроці: евристична бесіда, мінілекція, дискусія, робота з джерелами, робота в групах.

Рекомендації до уроку:

Цей урок відкриває новий розділ посібника, тому вчителю доцільно розпочати його за допомогою короткого вступного слова – знайомство зі структурою розділу, його основними темами, метою його вивчення (3-5 хвилин).

Наступний етап – актуалізація знань учнів, набутих під час вивчення інших курсів (правознавство). Переконавшись, що учні пам’ятають, що таке “форма держави” і різновиди цих форм, можна переходити до опрацювання нового матеріалу (3-5 хвилин).

⁷ Цей конспект походить з публікації «Європейські студії», яку видав Польсько-Український Фонд Співпраці ПАУСІ, Київ 2004.

Наступний етап – робота в групах за завданнями, передбаченими посібником. Особливу увагу слід звернути на організацію виступів учнів із короткими промовами про переваги тієї чи іншої форми правління. Слід чітко визначити завдання і жорстко контролювати час. Можливо, буде доцільним встановити чіткі вимоги до форми виступу: обмеження щодо кількості аргументів і їхнього чіткого формулювання.

Наприклад: “Я вважаю, що республіканська форма правління є більш досконалою, тому що:

- 1)
- 2)
- 3)

Наступний етап – робота з текстом посібника, присвяченим ознакам демократії. Вчитель коментує, при потребі, виділені ознаки. Головне при цьому – переконатись, що учні засвоїли основний момент: форма правління сама по собі не визначає демократичності держави.

Для підтвердження цієї тези організується робота з джерелами. Можливий варіант роботи в тих самих групах, але з іншими спікерами.

Завершальний етап доцільно побудувати як мінілекцію вчителя – з огляду на відносну складність сприйняття учнями матеріалу про механізми роботи партійних систем.

Домашнє завдання:

- опрацювати текст параграфу та питання до нього;
- написати коротке есе (до 20 речень) на теми “Демократія в нашому житті”, “Довгий шлях до демократії”, “Стан демократії в моїй країні”. Можливі інші теми (див. питання до параграфу).

Рекомендована література:

- 1) Загальна Декларація прав людини.
- 2) Конституція України.
- 3) Конституції нових держав Європи та Азії. – К.: 1996.
- 4) Білоус А. Політико-правові системи: світ і Україна. – К.:1997.
- 5) Шаповал В. Державний лад країн світу. – К.: 1999.

8 РОЛЬ ПРАВА У СВІТОВОМУ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ⁸

Мета уроку:

- ознайомити учнів із роллю права в житті суспільства, з основними етапами його розвитку, з поняттям правової держави;
- продемонструвати роль права і необхідність дотримуватись правових норм;
- допомогти учням розвивати критичне мислення, навички аналізу, роботи з документами, вироблення і формулювання власної думки.

Основні поняття: “право”, “закон”, “функції права”, “правова держава”, “правова культура”.

Форми роботи на уроці: евристична бесіда, дискусія, групова та індивідуальна робота з джерелами, робота в групах.

Рекомендації до уроку:

Оскільки матеріал уроку, в основному, є знайомим учням з курсу правознавства, доцільно побудувати урок на роботі з джерелами.

На першому етапі уроку проводиться актуалізація знань учнів: що таке право, яку воно відіграє роль тощо.

Робота з Документом 1 проводиться в групах з наступним озвученням і оцінюванням результатів роботи.

Основні етапи розвитку права учні можуть опрацювати самостійно за допомогою тексту посібника, а також – пригадуючи уже відомий з курсу правознавства матеріал. В менш підготовленому класі це може зробити вчитель.

Подальша робота будується як бесіда на основі аналізу джерел, як це передбачено текстом посібника. Важливо учням можливість максимально вислов-

⁸ Цей концепт походить з публікації «Європейські студії», яку видав Польсько-Український Фонд Співпраці ПАУСІ, Київ 2004.

люватись, щоб до необхідних висновків вони дійшли самі. Вчитель, в ідеалі, лише коригує й остаточно формулює.

Радимо звернути особливу увагу на документи № 3 і 5. Вони дають можливість організувати дискусію. Варто ще раз нагадати про правила ведення дискусії: уважно слухати опонентів, чітко формулювати свої думки, толерантно ставитись до думок опонентів, не відходити від теми дискусії тощо.

Важливо звернути увагу на головну, власне, виховну мету цього уроку – формування в учнів правової культури, поняття про самоцінність права та необхідність свідомого дотримання законів. Варто все ж наголосити, що пряме формулювання вчителем такого висновку не буде успішним. Тому бажано прагнути, щоб цей висновок був зроблений учнями самостійно, свідомо й індивідуально.

Домашнє завдання:

- опрацювати параграф і питання до нього;
- зробити експертизу: чи побудовано правову державу в Україні? Оформити свої висновки як доповідь європейських експертів відповідним органам Євросоюзу.

Рекомендована література:

- 1) Загальна Декларація прав людини.
- 2) Конституція України.
- 3) Конституції нових держав Європи та Азії. – К.: 1996.
- 4) Олійник А. Ю. та ін. Теорія держави і права., - К.: 2001.

9 ОНОВЛЕНА ЄВРОПА⁹

Мета уроку:

- ознайомити учнів зі змінами, які відбулись в Європі протягом останніх років, з основними проблемами посттоталітарних країн;

⁹ Цей конспект походить з публікації «Європейські студії», яку видав Польсько-Український Фонд Співпраці ПАУСІ, Київ 2004.

- показати складність проблем, які постали перед цими країнами, роль Євросоюзу, Ради Європи у подоланні цих проблем;
- допомогти учням розвивати критичне мислення, набувати навички аналізу складних явищ сучасного життя.

Основні поняття: “холодна війна”, “антитоталітарні революції”, “посткомуністичні країни”, “геополітична ситуація”, “демократичні перетворення”, “економічні реформи”.

Форми роботи на уроці: евристична бесіда, мінілекція, дискусія, робота з джерелами, робота з картою і довідковими матеріалами.

Рекомендації до уроку:

Оскільки значна частина матеріалу уроку має інформативний, фактологічний характер, доцільно першу його частину побудувати у вигляді роботи з картою та додатковими довідковими матеріалами (див. додаток до уроку). В менш підготовленому класі основний тягар покладається на вчителя. В більш підготовленому – можливі різні варіанти цієї роботи. Можливо дати учням (усім або по групах) випереджальне завдання на попередньому уроці – підготувати довідки про нові країни Європи, про зміни в східноєвропейських країнах наприкінці 80-х – на початку 90-х рр. ХХ ст. Можливо заздалегідь підготувати роздатковий матеріал довідково-статистичного характеру і організувати роботу по групах з інформативними виступами спікерів груп про окремі країни чи групи країн тощо.

Окрему увагу слід звернути на розпад ряду багатонаціональних держав. Тому доцільним буде ретельно опрацювати документ № 2 і обговорити його в класі.

Наступний блок уроку присвячений проблемам посткомуністичних країн. В опрацювання цього матеріалу також можлива організація групової роботи. Можна також організувати самостійну роботу учнів з текстом посібника.

Для закріплення матеріалу доцільно організувати обговорення документу № 3. Питання для обговорення можуть бути такими:

- Чому всі нові країни прагнуть інтегрувати до Європи?
- Наскільки Європа прагне цього? Чому?
- Чому Європа допомагає посткомуністичним країнам у вирішенні їхніх проблем?
- Наскільки ефективна ця допомога?

Підведення підсумків дискусії буде завершенням уроку.

Домашнє завдання:

- опрацювати параграф і питання до нього;
- зробити експертизу конституції однієї з нових країн;
- зробити повідомлення про одну з нових країн;
- здійснити моніторинг ЗМІ за темою “Нові європейські країни” (по країнах або по регіонах).

Рекомендована література:

- 1) Конституції нових держав Європи та Азії. – К.: 1996.
- 2) Білоус А. Політико-правові системи: світ і Україна. – К.: 1997.
- 3) Шаповал В. Державний лад країн світу. – К.: 1999.
- 4) Офіційний сайт Ради Європи – www.coe.int

10 ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ У ЄВРОПІ ТА СВІТІ¹⁰

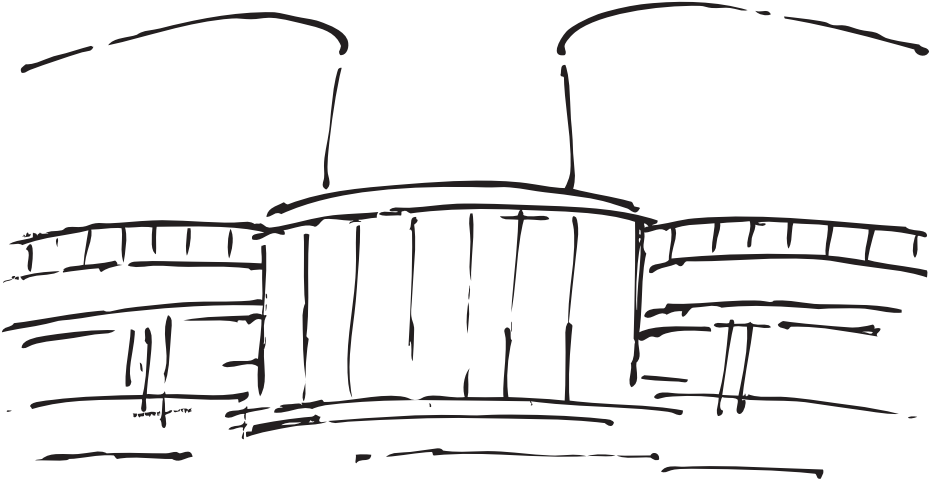
Мета уроку:

- ознайомити учнів із системою захисту прав і свобод людини, яку створено в Європі і світі;
- продемонструвати, як працює ця система, наскільки вона є ефективною;
- допомогти учням набути навичок захисту своїх прав.

Основні поняття: “невід’ємні права людини”, “демократичні свободи”, “міжнародні конвенції”, “Європейський суд з прав людини”.

Форми роботи на уроці: евристична бесіда, мінілекція, дискусія, робота з джерелами, робота в групах, практична робота (практикум).

¹⁰ Цей конспект походить з публікації «Європейські студії», яку видав Польсько-Український Фонд Співпраці ПАУСІ, Київ 2004.



Рекомендації до уроку:

Перша частина уроку організується як робота з документами (згідно з алгоритмом, закладеним в тексті посібника). Після опрацювання документів і обговорення запропонованих питань вчитель викладає основні відомості про систему захисту прав і свобод людини, яка існує на сьогодні у світі і в Європі, особливу увагу приділяючи діяльності Європейського суду з прав людини. Доцільно обмежитись тільки викладом фактологічного матеріалу – структура Суду, порядок його діяльності, характер справ, які він розглядає, тощо.

Окремо варто зупинитись на аналізі матеріалу про “українську частину” роботи Суду. Для цього слід звернутись до аналізу Документу № 6: проаналізувати статистику, подану в ньому, з’ясувати, про що свідчить збільшення кількості звернень українських громадян до Європейського суду з прав людини.

Варто звернути увагу, що, скоріше за все, учні дещо однобічно підходять до аналізу цієї статистики, вважаючи, що вона свідчить про збільшення кількості порушень прав людини в Україні. Вчитель повинен наголосити, що вона свідчить не стільки про це, скільки про зростання правової свідомості українців, більший рівень усвідомлення ними своїх прав, більшої готовності, бажання і вміння захищати їх. Такі висновки є набагато оптимістичнішими і слід обов’язково звернути увагу учнів на них.

Заключну частину уроку варто побудувати як практичне заняття. Учнім пропонується вивчити відповідні пам'ятки (див. посібник) і скласти звернення до Європейського суду з прав людини, дотримуючись всіх правил. Суть справи учні теж повинні викласти в цьому зверненні. Справу вони повинні придумати самі. Цю роботу можна організувати в групах, а можна – індивідуально. Але обов'язково повинно бути передбачено обговорення і оцінювання результатів.

Ця робота також може бути закінчена вдома (або як домашнє завдання) з обговоренням на наступному уроці. При обговоренні перше слово обов'язково надавати учням.

Домашнє завдання:

- опрацювати параграф і питання до нього;
- написати звернення до Європейського суду з прав людини.

Рекомендована література:

- 1) Конвенція про захист прав і основних свобод людини. /Збірник договорів Ради Європи. Київ, Парламентське видавництво, 2000.
- 2) Конституція України.
- 3) М. Буроменський Звернення до Європейського суду з прав людини. ХПГ Харків "Фоліо", 2000.
- 4) Рада Європи: Діяльність та здобутки, 1999.
- 5) Офіційний сайт Ради Європи – www.coe.kiev.ua

Розділ V

Приклади дій Шкільних Європейських Клубів на Україні та у Польщі



Черкаський Євроклуб „Єдність” - Черкаська спеціалізована школа №17 (Україна)

Холодного зимового дня, коли на вулиці було зовсім безлюдно, а у вікнах ледь-ледь жевріло таке штучне електричне світло, в стінах найкрупнішою черкаською школи №17 зароджувалось нове життя. Було це 14 грудня 2004 року, такою долею для всієї української нації і, фактично, роком встановлення курсу європейської інтеграції на найвищих щаблях влади. Та й школа щойно отримала статус “європейства” – асоційованої школи ЮНЕСКО і перебувала у піднесеному стані. Батьками немовляти була ініціативна група, в якій були і учні, і вчителі. З ім'ям сім'я також не забарилась, “малечу” назвали „Єдність”. Отримавши свідоцтво про народження у органах місцевої влади, маля розпочало своє життя під керівництвом визначних для його життя людей: Саєнка С. І. та Гриценка В.М.

З цікавістю та наполегливістю взялися за роботу з немовлям ініціативна група та хрещений батько, він же – перший керівник клубу, Гриценко Володимир Миколайович. Саме під його чуйним керівництвом „Єдність” зробила свої перші кроки: локальні інформативні шкільні акції, що мали на меті проінформувати учнів найбільшої черкаської школи про сенс європейської інтеграції.

Минали дні – ріс клуб, ріс не стільки кількісно, як якісно: була сформована структура клубу на чолі з президентом, розроблені статут, логотип, девіз, облаштоване приміщення клубу, збільшувалась значимість проведених акцій, залучалась ініціативна молодь...

Одним словом – Євроклуб працював і отримував визнання.

Другий рік життя клубу розпочався з не самої приємної події: Гриценко В.М. був змушений покинути своє дітище. Це був удар для всього клубу... Часом здавалося, що ось він – кінець. Але, минуло декілька тижнів, і опікунство над однорічною „Єдністю” оформив Шульга Юрій Володимирович, що, вже майже рік, веде клуб у доросле життя.

Першим товаришем-побратимом „Єдності” став вже дорослий, ставший на ноги, черкаський Інтеракт Клуб (<http://interact.iatr.org.ua>), разом вони організували та провели акцію „Зроби Європу зеленішою”.

Загалом, „Єдність” мала досить бурхливе дитинство, достатньо перерахувати значні події з її життя: святкування Дня ЮНЕСКО – „День весни в Європі”, участь у інтернет-проекті „Є-співпраця” та участь у традиційному Параді Шу-

мана, участь у семінарі „Інтеграція до Європейського Союзу”, що мав місце в Штутгарті, Німеччина, представником клубу на якому була Казноха Віталія, яка, по приїзду, охоче ділилась досвідом з усіма бажаючими шляхом проведення різноманітних лекцій та тренінгів, статей у ЗМІ та виступах на радіо.

І ще одним етапом розвитку організації стала участь президента клубу, Пазинич Яни та міністра по зв'язкам з громадськістю, Педенка Павла у семінарі Європейських клубів у кемпі Родово, Польща. Було це в листопаді 2005 року, майже на день народження „Єдності”. Так стали зірки, що наш клуб виявився найстаршим з усіх присутніх, прямопропорційно зросла і кількість здобутків нашої організації по відношенню до присутніх. Що не кажіть, а приємно, коли є що розказати людям, які, в свою чергу, можуть втілити ідеї нашого клубу в своєму середовищі. Загалом на семінар з'їхались учні з 3х країн: України, Молдови та Польщі. Отже, зробивши висновки для себе, та намітивши нові ідеї, „Єдність” вже тряслась у автобусі у напрямку українсько-польського кордону.

По-приїзду на Батьківщину, клубом був організований ряд заходів, спрямованих на святкування його, такої значної для нас, але такої мізерної для істориків, річниці: була проведена презентація оновленого клубу; проведенні змагання для дітей-початківців під егідою клубу і т.д.

Відсвяткувавши день свого народження, „Єдність” впевнено крокує життям: бере участь у конкурсах, що проводяться Представництвом Європейської Комісії в Україні, другий раз поспіль учасник клубу присутній на параді Шумана.

„Жити в суспільстві і бути вільним від нього – нереально.” – казав відомий державець, перефразувавши цю фразу на сучасний лад, отримаємо, що жити в Україні, і не підтримувати зв'язків з собі подібними неможливо, та й просто нецікаво. Адаже багато кого з євроклубників України пов'язують вже не стільки формальні, як побратимські зв'язки. І хоч ми з різних регіонів, і навіть стиль мислення в нас різний, але про яке єднання можна говорити у Європі, коли його не досягнуто на локальному рівні? І поки політики не дуже поспішають його відновлювати – це робимо ми. І, здається, клубові це вдається. Найбільш дружні клуби – Сокаль, Харків, Житомир, Кіровоград. Як це видно, географія діяльності охоплює всю територію нашої держави.

Останньою подією з життя клубу був Форум, присвячений 10 річчю Євроклубів в Україні, проведений в м. Києві весною 2006 року. Слово брали Дірк Шубель (в.о. Голови Представництва Єврокомісії), Вікторія Давидова

(радник з питань преси та інформації Єврокомісії в Україні), представники різних клубів України (Донецьк, Харків, Житомир), а серед них – і ми поділилися своїм досвідом.

„Єдність” має багато планів на майбутнє, як далеке, так і близьке. Серед них – участь у Днях Європи в Україні, проведення ряду шкільних заходів, таких як свято краси „Міс Європа 2006”, конкурс дитячого малюнку на тему „Майбутнє України в Європі” та конкурс фотографій „Я в Європі”.

Покидаючи шкільний поріг, нам важко прощатись з невідомою частинкою себе, що має назву „Єдність”, на кого ми її залишаємо? Чи буде вона рости такими ж стрімкими темпами? Віримо, що естафету достойно підтримають інші учні школи. Нам цього дуже хочеться.

За будь яких обставин, ми можемо пишатись тим, що одного зимового вечора був закладений фундамент європейського виміру в нашій школі і ми мали і матимемо в майбутньому до цього безпосереднє відношення.

Клуб „Дружба - Friendship” - ЗОШ № 29, м. Тернопіль (Україна)

Клуб „Дружба - Friendship” існує в нашій школі лише кілька місяців, проте вже має певні здобутки. Структуру Клубу сформовано на чолі з президентом та віце-президентом, створено емблему та девіз Клубу, облаштовано приміщення для проведення зустрічей учасників Клубу. Розроблено та реалізується план роботи Клубу.

Європейське Співтовариство - це величезне розмаїття культур, народних звичаїв та традицій. Без їх розуміння неможливо створити по-справжньому єдину Європейську Спільноту. Тому нашим першим кроком до пізнання культури країн Євросоюзу стало проведення музичного фестивалю „So Many Countries, So Many Customs”. Метою його проведення було ознайомлення молоді з культурою, національними звичаями та традиціями європейських народів. Учасники свята представляли такі країни, як Великобританію, Польщу, Іспанію, Грецію, Францію, Ірландію, а також й Україну. До уваги глядачів були запропоновані народні мелодії, пісні і танці цих країн. Учасники свята, одягнені у національні костюми, ознайомили гостей фестивалю з народними та державними символами країн, які вони представляли. Глядачі також насолоджувалися запальним іспанським танцем „Фламенко”, грецьким „Сертакі”, українським „Гопаком”, а також відчули веселі мотиви польського

“Краков’яка”. Учасники фестивалю зверталися до глядачів мовою країни, яку вони представляли. Зі сцени лунали польська, англійська, німецька, французька, італійська.

На фестивалі була представлена і Україна. Учасники виконували народні українські пісні і танці, розповідали про національні традиції, а також торкнулися найвизначніших сторінок української історії.

Провівши фестиваль ми досягнули своєї мети - ознайомити молодь з культурними традиціями європейських країн, їхніми національними особливостями та звичаями, а також довели, що у нас, українців, є багато спільного з народами європейської спільноти і ми сміливо можемо називати свою культуру справді європейською.

Грицівський євроклуб, Гриців (Україна)

Історично склалося, що невеличке містечко Гриців, де ми проживаємо, став інтелектуальним центром півночі Хмельниччини, регіону Стара Волинь. Молодь становить наш основний потенціал – це учні середньої школи і двох професійних училищ, тому просвітницька робота серед них дуже важлива.

Завдяки участі нашої команди в проєкті “Фабрика мультиплікаторів – лідери європейської освіти” була створена мережа Євроклубів і інформаційних куточків євроосвіти (Школи Грицева і Коськова, училище). Активні освітяни та учні з ентузіазмом взялись до роботи над проєктом “Сільська дитино, відчуй себе європейцем!”.

Ми розповсюдили інформаційні бюлетені та іншу літературу (біля 900 примірників), отриману з Представництва Єврокомісії в Україні по всіх школах Шепетівського району, оформили куточки євроосвіти в навчальних закладах. Систематичні засідання членів клубу, участь в Оксфордських дебатах допомагають молодим вникнути в суть євроінтеграційних процесів, стимулюють до пошуку і осмислення інформації про країни-члени євроспільноти, виховують активну громадянську позицію, сприяють формуванню знань і досвіду.

В євроклубі сформована група старшокласників – лідерів євроосвіти, завдання яких – просвітницька робота з ровесниками і молодшими школярами. Справжнім святом для учасників проєкту стала екскурсія до Києва. В представництві Єврокомісії нашу делегацію тепло зустріла координатор програм преси та інформації Вікторія Давидова. З притаманною молоді допитливіс-

тю та цікавістю була сприйнята інформація про діяльність представництва. Пані Вікторія подарувала нашій делегації прапори та літературу про ЄС. Натомість діти привезли до представництва свої малюнки, твори-роздуми. Впевнені, подібні зустрічі будуть яскравим спогадом і на довгі роки закарбуються в чіпкій дитячій пам'яті. Силу, красу і велич мистецтва ми з повною силою відчули, відвідавши балет „Спартак”, що проходив у Національній опері ім. Т. Г. Шевченка.

Школярі взяли участь у міжнародному інформаційному проєкті „ Це наш час”, організованому за сприяння Євросоюзу. Група молодіжних лідерів офіційно зареєструвалася і взяла участь у вікторині „Об'єднуємо нації”, в якій було 200 питань на 150 з яких потрібно було дати відповіді. Також презентували Гриців, нашу діяльність на сторінці „Локальні активності”, спілкувалися з дітьми різних країн в режимі „он-лайн”.

Неабиякі досягнення мають студенти Грицівського вищого художнього професійного училища №19.

Євроінтеграційні процеси в сучасному українському суспільстві викликають масу резонансних відгуків та думок. Час підтвердив нашу гіпотезу про ефективність впровадження пілотажного варіанту Європейського клубу у вищому художньому училищі. Розроблено концепцію та програму діяльності нашого клубу, систематизовано методологію вивчення країн, які входять до Європейського Союзу та країн-кандидатів. Окрім того розроблено навчальні модулі суспільно-гуманітарних предметів з метою впровадження знань про ЄС та здійснення міжпредметних зв'язків. Це програма включає: детальне ознайомлення з країнами ЄС; співпраця країн між собою; про освіту в Європі, цілями якої є запровадження стандартів в освіті, зокрема “Болонізацію” в освіті, виховання толерантності, поваги до ментальних відмінностей, культурного розмаїття.

Значна увага приділялася впровадженню ефективних неформальних методів та прийомів з метою засвоєння знань про Європу, закономірності розвитку Європейських країн. Регулярно практикуємо проведення Оксфордських дебатів для обговорення важливих проблем нашого навчального закладу, на разі – “Ефективність впровадження Болонської освітньої системи у Грицівському ВХПУ №19”, “Гриців – нова столиця Старої Волині” тощо. Студенти практикують неформальну освіту і поза межами навчального закладу. При проведенні тижня “Європейська інтеграція в Україні” започаткували “Європейську дискотеку”, Ярмарок “Європа + Україна”, відеоперегляд фільмів молодіжної тематики.

З метою ефективного проведення Дня Європи та систематизації учнями знань про країни ЄС створено презентації в середовищі Power Point, де закладено детальну інформацію про кожну країну-члена ЄС (мистецтво, архітектура, скульптура, визначні діячі, традиції та звичаї), що має велике значення для загального, суспільно - гуманітарного розвитку студентів. На протязі тижня (3 травня – 8 травня) студенти ознайомлюватимуться щодня з двома презентаціями країн-членів ЄС. Опісля відбуватиметься обговорення презентацій з додатковим переглядом відеоматеріалів. Студенти прекрасно сприймають матеріал із супроводом рухів. Своєрідні валеологічні хвилинки акцентують увагу учнів на головному. Пілотажний варіант перегляду презентацій студентами підтвердив наші сподівання про ефективність їх впровадження на практиці.

Зараз наші лідери європейської освіти активно готуються до відзначення Дня Європи. Влітку братимемо участь у велопробігу “Молодь за сталий розвиток”, під час якого будуть проводитися акції і просвітницькі заходи з питань євроосвіти.

Дуже сподіваємось, що наша діяльність є своєчасною і потрібною для нашої молоді і сприятиме створенню фундаменту єдиного розуміння людських цінностей.

Клуб Євроінтеграції Комплексу Шкіл, Войковице (Польща)

Клуб Євроінтеграції Комплексу Шкіл Загальноосвітнього Ліцею в Войковицах активно діє в шкільному і суспільному середовищах як на місцевому, так і на міжнародному рівні, від 1994 року. Ми охоче приймаємо різноманітні ініціативи. Нашою головною ціллю є міжкультурна просвіта дорослих і молоді. „Кожен інший - всі рівні” це головний визначник нашої діяльності. В ЄС контакти поляків з представниками інших культур є все частішими. Існує потреба виховання молоді в душі толерантності і розуміння інших. Також серед дорослих слід викликати зацікавлення іншими культурами. Ми виступаємо проти расової дискримінації і антисемітизму, нетолерантності та насильства. Ми мобілізуємо середовище до дій, які мають збудувати толерантність, рівновагу, повагу прав і гідності інших людей. Завдяки міжкультурному вихованню хочемо спонукати молодь до оцінки відмінностей між людьми, культурами, поглядами на життя. Хочемо зробити наш вклад в побудову толерантного, вразливого суспільства, в якому до кожного ставляться однаково, де немає розподілу людей на кращих і гірших. Працюємо над зрозумінням і зміною

стереотипів. Усвідомлення міжкультурних відмінностей є нашим методом протиставлення дискримінації і шансом на створення атмосфери, яка побуджує до позитивного відношення до представників інших культур. Заохочуємо молодь до участі в дебатах і до того, щоб вчилися одне в одного. Солідарність з іншими є джерелом наших дій, спрямованих на мінімізацію відчуження, суспільного виключення. Віримо в Європу, відкрити світові. Маємо переконливий досвід в галузі міжкультурної освіти. Засновники Клубу проклали нам дорогу на міжнародну арену. Завдяки активній участі в закордонних семінарах вони здобули знання і вміння в цій галузі просвіти. Їх досвід становить для нас цінний фундамент до будування відповідних стосунків з представниками інших культур. Наша організація задіяна в приготуванні і проведенні польсько-німецьких зустрічей, міжнародних семінарів, місцевих і регіональних європейських зустрічей, дебатів для широкого кола громадськості і європейських просвітніх проєктів.

Знання і вміння, здобуті в контакт з представниками інших культур, переносимо на місцеве суспільство. Проводимо європейські зустрічі. Участь в закордонних семінарах на європейські теми - це наша багаторічна традиція. Хочемо вчитися в інших і, водночас, ділитися власним досвідом. Членами нашого клубу є студенти та учні. Старші лідери знаходять спільну мову з молодшими. Ідентифікуємось з місією Європейського Молодіжного Руху проти Расизму, Ксенофобії, Проявів Антисемітизму і Нетолерантності. Підтримуємо всі ініціативи Ради Європи в цій області. Наш клуб діє при Комплексі Шкіл, тому ми підтримуємо просвітницьку діяльність, котра має на меті будову демократичної, мирної і толерантної Європи. Одною з головних умов толерантного виховання суспільства є демократія в школі, оскільки вона дає можливість на практиці вчитися громадянського функціонування. Ми беремо участь в проєкті, ініціатором якого виступила Рада Європи. Цей проєкт має на меті створення Європейської Карти Демократичної Школи без Насильства. Наша організація була організатором дій в області заохочення учнів і інших молодих людей до створення стандартів і процедур, які обумовляють демократичну участь учнів в школі. Ми розробили пропозиції реагування на всі аспекти насильства. Наші дії були ефективні і сподобалися ініціаторам проєкту, тому в липні 2003 року Рада Європи запросила трьох наших представників до Страсбурзі. Там зусилля окремих європейських ініціатив об'єднано у документі, котрий міг би допомогти молоді у подальшій боротьбі з насильством. Це повністю відповідає духу принципів прийнятих європейцями, які описані в Конвенції про Охорону Прав Людини і Свободи Совісті. Участь молодих європейців в зустрічах і намагання створити документ, котрий викоренив би насильство, вважаємо одним з головних завдань нашої організації. Хочемо й надалі підтримувати ініціативи Ради Європи, працюючи на просвітницькій

ниві серед молоді і дорослих. Ми вважаємо, що представники інших культур для нас є найкращим провідником і вчителем в складному процесі просвітлення суспільства. Це просвітлення повинно признавати право свободи слова без страху перед наслідками.

Ми - група молодих людей, яка намагається розтопити кригу між людьми, позитивно наставлених до світу, які поважають інших і є відкриті для них. Ми хочемо вчитися в інших, щоби слова „Кожен інший - всі рівні” набули змісту.

Ми маємо великий досвід в галузі міжкультурного спілкування. До нас приїжджали волонтери з багатьох країн (на період від кількох днів до 6 місяців). Ми були ініціаторами і організаторами багатьох міжнародних і державних зустрічей для широкого кола зацікавлених. Ми приймали участь в програмі EUROSCOLI в Страсбурзі на запрошення Європейського Парламенту в березні 2006. На сьогоднішній день у нас перебуває волонтер із Бельгії, який приїхав на 6 місяців в рамках проекту „Sokrates – somonius” і „Наш голос Європі”. Також ми курували проект „Толерантність у вимріяному європейському домі” в рамках програми „Народна і європейська тотожність громадян Європи”.



Польська Фундація ім. Роберта Шумана

Польську Фундацію ім. Роберта Шумана засновано в 1991 році в якості громадської організації, не пов'язаної з жодним політичним угрупованням. Нашою метою є мобілізація громадян до участі в процесі об'єднання Європи. Вона розвиває програми, які вчать використовувати шанси які дає членство в ЄС, співпрацює з багатьма структурами в Євросоюзі та за його межами щоб краще пізнавати і поважати спільні демократичні цінності.

Від 2003 року вона реалізує дії у співпраці з партнерами зі Східної Європи – України та Білорусі. В межах програми "Через європейську освіту до громадянського суспільства" ділиться досвідом польських шкільних Європейських Клубів. Більше інформації про програми Фундації та співпраці з українськими партнерами знаходиться на веб-сторінці www.schuman.org.pl. Сторінка також містить базу більш ніж 1500 польських Європейських Клубів, список українських клубів в підготовці.

Адреса веб-сторінки: www.schuman.org.pl



Польсько-українська Фондація Співпраці ПАУСІ

Польсько-українська фундація співпраці ПАУСІ була заснована у квітні 2005 року. Вона є правонаступницею Польсько-Американсько-Української Ініціативи про Співпрацю — ПАУСІ, унікальної тристоронньої програми. З 1999 року ПАУСІ спрямовувала свою діяльність на передачу Україні успішного досвіду Польщі в переході до ринкової економіки та побудови демократичного громадянського суспільства. Завдяки фінансовій та технічній підтримці ПАУСІ, понад 420 польських та українських організацій реалізували 188 партнерських програм та заходів, спрямованих на розвиток ключових сфер громадянського суспільства та вільної ринкової економіки.

Метою нової Фундації ПАУСІ є сприяння подальшій інтеграції України в європейські та євроатлантичні структури через запровадження європейського та, зокрема, польського досвіду в Україні, а також інтенсивний транс-

кордонний обмін знаннями та досвідом у ключових сферах, що впливають на розвиток людського капіталу та формування громадянського суспільства. Діяльність Фондації також спрямована на залучення України до активної підтримки демократичних процесів в сусідніх державах — Білорусі, Молдові, Росії та інших країнах пострадянського простору.

Адреса веб-сторінки: www.pauci.org

Фондація Роберта Шумана

FONDATION ROBERT
SCHUMAN

Фондацію Роберта Шумана було засновано у 1991 році. Це була реакція на повалення Берлінської стіни, розпад СРСР та демократичні зміни в Центральній та Східній Європі. Місія фондації – втілення ідеї одного з Батьків Європи – Роберта Шумана та пропагування ініційованого цим видатним політиком моделі німецько-французького поєднання. Фондація розповсюджує знання на тему Європейського Союзу, а також є активним та незалежним учасником дискусії, що стосується майбутнього європейської інтеграції. Фондація Роберта Шумана своїми діями підтримує інші організації, які мають подібні цілі, з нових країн-членів ЄС, а також країн-кандидатів.

Адреса веб-сторінки: www.robert-schuman.org

Інформація про автора:

Рафал Димек

Випускник Факультету журналістики та політичних наук Варшавського Університету. Член Правління Польського Фонду ім. Роберта Шумана, з яким співпрацює з 2000 року. Брав участь в освітніх проектах для польських Шкільних Європейських Клубів. На базі отриманого досвіду опрацював та реалізував програми для українських та білоруських шкіл. Є автором семінарів та симуляційних ігор на європейську тематику. Проводив численні теоретичні та практичні навчання для учнів та вчителів на території Польщі, України та Білорусі. Автор багатьох статей та есе на європейську тематику, що були опубліковані в польській пресі.

Informacje o publikacji w języku polskim:

Polska Fundacja im. Roberta Schumana wspólnie z Fundacją Współpracy Polsko-Ukraińskiej PAUCI i Fundacją Roberta Schumana z Paryża opracowały w języku ukraińskim poradnik dla szkół poświęcony działalności klubów europejskich. Publikacja powstała na podstawie wieloletniego, polskiego doświadczenia na polu edukacji europejskiej i obywatelskiej.

Stustronicowa publikacja poświęcona jest zagadnieniom związanym z funkcjonowaniem i działaniem Szkolnych Klubów Europejskich (SKE) – grup uczniów i nauczycieli poszerzających swoją wiedzę o Europie, dyskutujących o integracji europejskiej. Autor pokazuje ile wnosi działalność klubów w społeczność szkolną i lokalną, przybliża programy i schematy zajęć, warsztatów, gier symulacyjnych o tematyce europejskiej. Publikacja dostosowana do specyfiki ukraińskiego systemu edukacji stanowi doskonałe źródło wiedzy i inspiracji dla budowania demokracji już od poziomu szkolnego.

Rozdział I zawiera najważniejsze, praktyczne informacje o SKE – jak go założyć, jakie działania można w nim realizować, przykłady realizowanych przez Kluby inicjatyw. Rozdziały II oraz III radzą na co zwrócić uwagę podczas organizacji wydarzeń europejskich, żeby były one ciekawe dla uczestników oraz zawierają najistotniejsze wskazówki na temat autoprezentacji. Rozdział IV składa się z konspektów lekcji i zajęć o tematyce europejskiej. Ostatni rozdział zawiera opis kilku ukraińskich i polskich klubów europejskich.

